

Dr. sc. Ivana Radić*

IMPLEMENTACIJA DIREKTIVE O POSTUPOVNIM JAMSTVIMA ZA DJECU KOJA SU OSUMNJIČENICI ILI OPTUŽENICI U KAZNENIM POSTUPCIMA U NOVELI ZAKONA O SUDOVIMA ZA MLADEŽ

Europsko zakonodavstvo u posljednjem desetljeću donošenjem niza direktiva kojima se reguliraju pojedinačna prava okrivljenika u kaznenom postupku teži uspostaviti što veći stupanj harmonizacije nacionalnih zakonodavstava država članica EU-a u sferi kaznenog postupka. Posljednja u nizu direktiva koje su donijeli Europski parlament i Vijeće EU-a u skladu s Putokazom za jačanje postupovnih prava osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom postupku jest Direktiva 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenom postupku. Donesenu Direktivu države članice bile su dužne implementirati u svoje nacionalno zakonodavstvo do 11. lipnja 2019. godine, a Republika Hrvatska tu je obvezu izvršila zadnjim izmjenama Zakona o sudovima za mladež. U radu se analiziraju najvažnija postupovna prava koja Direktiva jamči maloljetnicima u kaznenom postupku na način da se njihov sadržaj kritički analizira kroz prizmu posljednjih izmjena ZSM-a kako bi se utvrdilo na koji su način najvažnija procesna prava iz Direktive regulirana u hrvatskom maloljetničkom zakonodavstvu. Cilj je rada utvrditi jesu li procesni standardi propisani Direktivom na odgovarajući način transponirani u Zakon o sudovima za mladež i jamče li se maloljetnicima u kaznenom postupku sukladno odredbama ZSM-a sva postupovna prava na način na koji to zahtijeva Direktiva.

Ključne riječi: maloljetnici, kazneni postupak, Direktiva 2016/800/EU, Zakon o sudovima za mladež

---

* Dr. sc. Ivana Radić, poslijedoktorandica na Katedri za kazneno procesno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Splitu; iradic@pravst.hr

1. UVOD

Hrvatsko kazneno zakonodavstvo u posljednjem desetljeću učestalo se mijenjalo prvenstveno pod utjecajem zakonodavstva EU-a, koje ima za cilj ostvariti harmonizaciju prava okrivljenika u kaznenom postupku na razini svih država članica.¹ U svrhu ostvarenja navedenog u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu najveći broj izmjena doživio je Zakon o kaznenom postupku (dalje: ZKP).²

Procesom harmonizacije prava okrivljenika u kaznenom postupku na razini EU-a nisu zaobiđeni ni maloljetnici kao posebna skupina ranjivih okrivljenika. Posljednja direktiva koja je donesena u skladu s Putokazom za jačanje postupovnih prava osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom postupku,³ a odnosi se na mjeru E) za zaštitu osumnjičenika ili optuženika koji su ranjivi, jest Direktiva 2016/800 o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženici u kaznenim postupcima (dalje: Direktiva).⁴ Direktiva je donesena nakon što su prethodno već bile donesene tri direktive koje su regulirale pojedina prava okrivljenika u kaznenom postupku: pravo na tumačenje i prevođenje,⁵ pravo na informaciju⁶ i pravo na branitelja,⁷ a u istoj godini kad

---

¹ Više o procesu harmonizacije kaznenih zakonodavstava država članica EU-a vidi u Đurđević, Z.: Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi, HLJKPP, vol. 15, br. 2, 2008, str. 1079-1083; Ivičević Karas, E.; Burić, Z.; Bonačić, M.; Unapređenje procesnih prava osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom postupku: pogled kroz prizmu europskih pravnih standarda, HLJKZP, vol. 23, br. 1, 2016, str. 12-15.

² Čl. 1.a Zakona o kaznenom postupku, NN br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013, 145/2013, 152/2014, 70/2017, 126/2019, 126/2019.

³ Resolution of the Council on a Roadmap for strengthening procedural rights of suspected and accused persons in criminal proceedings, Brussels, 24 November 2009, 15434/09.

⁴ Directive 2016/800/EU of the European Parliament and of the Council of the 11 May 2016 on the procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings, 21. svibnja 2016., OJ L 132/1. U svom radu Burić kritizira hrvatski prijevod naziva Direktive. V. Burić, Z., Preliminarno testiranje usklađenosti hrvatskog zakonodavstva s odredbama Direktive o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili okrivljenici u kaznenom postupku, Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Petra Novoselca, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019, str. 55-56 (bilj. 1).

⁵ Direktiva 2010/64/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 20. listopada 2010. o pravu na tumačenje i prevođenje u kaznenim postupcima, SL. 1. EU L 280, 26. listopada 2010.

⁶ Direktiva 2012/13/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. svibnja 2012. o pravu na informiranje u kaznenom postupku, SL. 1. EU L 142, 1. lipnja 2012.

⁷ Direktiva 2013/48/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 22. listopada 2013. o pravu na pristup odvjetniku u kaznenom postupku i u postupku na temelju europskog uhiđenog naloga te o pravu na obavješćivanje treće strane u slučaju oduzimanja slobode i na komunikaciju s trećim osobama i konzularnim tijelima, SL. 1. EU L 294, 6. studenog 2013. O svim navedenim direktivama i njihovu utjecaju na hrvatsko kazneno zakonodavstvo vidi u Ivičević Karas, E., Bonačić, M., Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 1), str. 16-54.

i predmetna Direktiva donesene su još dvije, jedna vezana za pretpostavku nedužnosti i pravo okrivljenika da bude prisutan suđenju,⁸ a druga o pravu na pravnu pomoć.⁹ Od teksta prijedloga Direktive¹⁰ do njezina konačnog donošenja proteklo je tri godine i u njima je tekst prijedloga doživio određene promjene, koje su posljedično dovele i do snižavanja standarda kod određenih prava.¹¹ Ova se Direktiva od ostalih direktiva razlikuje po tome što regulira niz različitih postupovnih prava koja vrijede samo za jednu skupinu okrivljenika u cilju postizanja višeg standarda postupovne zaštite za njih. Zato je ova Direktiva sadržajno najkompleksnija i u svojim odredbama često upućuje na odredbe ostalih direktiva koje reguliraju određeno pravo. Cilj donošenja Direktive bio je uspostaviti postupovna jamstva kojima će se osigurati da maloljetnici mogu efikasno razumjeti i pratiti kazneni postupak te ostvariti pravo na pravično suđenje, uz posljedično ostvarenje specijalne prevencije.¹² Iako je njezinim donošenjem napravljen značajan korak u ujednačavanju maloljetničkog zakonodavstva na razini EU-a, smatram kako u nekim pitanjima ne treba inzistirati na postizanju kompromisa jer svaka država ima svoj model maloljetničkog pravosuđa prilagođen njezinoj pravnoj tradiciji i kulturi. Države članice bile su dužne odredbe Direktive transponirati u svoje nacionalne pravne sustave do 11. lipnja 2019. godine.¹³

Republika Hrvatska obvezu o transponiranju Direktive u svoje zakonodavstvo ispunila je četvrtim po redu izmjenama Zakona o sudovima za mladež (dalje: ZSM).¹⁴ U radu će se analizirati najvažnije izmjene ZSM-a kroz prizmu prava propisanih u Direktivi na način da će se prvo analizirati sadržaj pojedinog prava sukladno odredbama Direktive, a zatim će se njegov sadržaj uspo-

---

⁸ Direktiva 2016/343/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2016. o jačanju određenih vidova pretpostavke nedužnosti i prava sudjelovati na raspravi u kaznenom postupku, Sl. EU L 65, 11. 3. 2016.

⁹ Direktiva 2016/1919/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. listopada 2016. o pravnoj pomoći za osumnjičene i okrivljenike u kaznenom postupku i za tražene osobe u postupku na temelju europskog uhiđenog naloga, Sl. EU L 297, 4. 11. 2016. Više o Direktivi 2016/1919/EU vidi u: Ivičević Karas, E., Burić, Z.; Na putu prema transponiranju Direktive o besplatnoj pravnoj pomoći u hrvatski kazneni postupak? Osvrt na prijedlog osme novele ZKP-a, HLJKZP, vol. 26, broj 2/2019, str. 420-424.

¹⁰ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on procedural safeguards for children suspected or accused in criminal proceedings, COM (2013) 822 final, Brussels, 27. 11. 2013.

¹¹ Više o postupku donošenja Direktive u: Cras, S., The Directive on Procedural Safeguards for Children who Are Suspects and Accused Persons in Criminal Proceedings, EuCrIm, br. 2/2016, 110-111.

¹² Recital 1. Direktive.

¹³ Čl. 24. Direktive.

¹⁴ Zakon o sudovima za mladež, NN 84/2011, 143/2012, 148/2013, 56/2015, 126/2019. Zadnje izmjene stupile su na snagu 1. 1. 2020., ZID ZSM-a, NN 129/2019.

rediti sa zakonodavnim rješenjem iz ZSM-a. Cilj je rada analizirati prednosti i nedostatke novog zakonskog rješenja i utvrditi jesu li posljednjim izmjenama ZSM-a uspješno implementirani pravni standardi propisani Direktivom.

2. IZMJENE I DOPUNE ZAKONA O SUDOVIMA ZA MLADEŽ

U Hrvatskoj je pravni položaj maloljetnih počinitelja reguliran posebnim zakonom, ZSM-om, koji je prvi put donesen 1997. godine.¹⁵ Trenutačno važeći ZSM donesen je 2011., a glavni razlog za njegovo donošenje bila je potreba za njegovim usuglašavanjem s novim ZKP-om iz 2008.¹⁶ i njegovim odredbama o novoj ulozi državnog odvjetnika u kaznenom postupku.¹⁷ Od 2011. do danas ZSM je mijenjan četiri puta,¹⁸ a razlog za donošenje posljednje izmjene prvenstveno je potreba da se ZSM uskladi sa zakonodavstvom EU-a, odnosno odredbama Direktive. Jednim dijelom ZSM je mijenjan i kako bi se usuglasio sa sve većim brojem izmjena ZKP-a, od kojih je najvažnija izmjena iz 2017., kojom je regulirano policijsko ispitivanje osumnjičenika i uhićenika.¹⁹ Kako se i može zaključiti, svaka značajnija izmjena ZKP-a dovela je posljedično i do izmjene odredaba ZSM-a, što je samo posljedica njihova međusobnog odnosa. Iako ZSM sadrži posebne odredbe o maloljetnicima, ne regulira sve aspekte kaznenog postupka prema njima, već se u slučaju da određeno postupovno pitanje nije regulirano ZSM-om supsidijarno primjenjuju odredbe ZKP-a kao *lex generalis*.²⁰ Manji broj izmjena ZSM-a bio je uvjetovan potrebom uklanjanja nedostataka i dvojbi koje su proizašle iz prakse. U radu ćemo se prvenstveno fokusirati na izmjene ZSM-a koje su vezane uz transponiranje odredaba Direktive u hrvatsko zakonodavstvo.

---

¹⁵ Više u: Hirjan, F., Singer, M., Komentar Zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002, str. 34-50.

¹⁶ Više u: Pavišić, B., Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku, HLJKPP, vol. 15, broj 2/2008, str. 519-586.

¹⁷ ZSM iz 2011. i dalje se oslanja na ZSM iz 1997., ali i u njegovim odredbama državni odvjetnik dobiva novu ulogu u pripremnom postupku sukladno tadašnjim izmjenama u općem kaznenom postupku. Više: Rittossa, D., Božićević Grbić, M., Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme, HLJKPP, vol. 19, broj 2/2012, str. 662-665; Carić, A., Kustura, I., Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? 2. dio, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 4/2010, str. 814-819.

¹⁸ V. Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima za mladež, Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, lipanj 2019., str. 2.

¹⁹ V. Burić, Z., Karas, Ž.: Prilog raspravi o dvojabama vezanima uz novu definiciju osumnjičenika i radnju njegova ispitivanja, HLJKZP, vol. 24, broj 2/2017, str. 449-453.

²⁰ Čl. 3. ZSM-a.

3. ANALIZA ODREDBA DIREKTIVE 2016/800/EU KROZ PRIZMU IZMJENA ZAKONA O SUDOVIMA ZA MLADEŽ

3.1. Osnovno o primjeni odredaba Direktive 2016/800/EU

Direktiva se primjenjuje na djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenom postupku, na djecu koja su postala osumnjičeni ili optuženi tijekom policijskog ispitivanja ili ispitivanja nekog drugog tijela za izvršavanje zakonodavstva te na djecu koja su tražene osobe od trenutka njihova uhićenja u državi članici izvršenja.²¹ Dijete se definira kao osoba mlađa od 18 godina,²² a Direktiva navodi kako njezine odredbe ne utječu na nacionalna pravila o utvrđivanju dobi za kaznenu odgovornost.²³ Minimalna dobna granica kaznene odgovornosti u zemljama članicama EU-a još uvijek je jako različito regulirana²⁴ i prilikom izrade Direktive države članice nisu mogle postići zajednički stav o tom pitanju.²⁵ Odredbe Direktive trebale bi se primjenjivati i u slučaju kada je dijete protiv kojega je pokrenut kazneni postupak u međuvremenu navršilo 18 godina ukoliko je primjena Direktive ili nekih njezinih odredaba prikladna s obzirom na okolnosti predmeta, uključujući zrelost i ranjivost dotične osobe. Države članice potiče se da u takvim slučajevima procesna prava iz Direktive primjenjuju sve dok osoba ne navrši 21 godinu.²⁶ U slučaju kada nije jasno ima li osoba 18 godina, pretpostavlja se da je ta osoba dijete i da joj pripadaju sva prava zajamčena Direktivom.²⁷ ZKP istu pretpostavku sadrži u odnosu na dijete žrtvu kaznenog djela, međutim sličnu pretpostavku ne sadrži ZSM.²⁸ Ni u izmjenama ZSM-a zakonodavac nije naveo takvu pretpostavku u slučaju

---

²¹ Čl. 2. st. 1., 2. i 4. Direktive. U ovome radu nećemo se baviti pitanjima koja se odnose na položaj djece u slučaju provođenja europskog uhidbenog naloga.

²² Čl. 3. st. 1. Direktive.

²³ Čl. 2. st. 5. Direktive.

²⁴ Dobna granica kaznene odgovornosti u EU-u varira od 10 do 18 godina zbog toga što na nju utječu različite povijesne, kulturne, socijalne i kaznenopravne činjenice pojedinog društva/države. Više: Dünkel, F., Grzywa, J., Pruin, I., Šelih, A., *Juvenile justice in Europe – Legal aspects, policy trends and perspectives in the light of human rights standards*, in: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (eds.) *Juvenile Justice Systems in Europe*, Current Situation and Reform Developments, vol. 4, Forum Verlag Godesberg, 2011, str. 1846-1849.

²⁵ Već je u prijedlogu Direktive navedeno kako Direktiva nije u svoj tekst unijela odredbe o dobi za kaznenu odgovornost, osnivanju sudova za mlade i pravilima o odstupanju od pravosudnih sustava jer bi usklađivanje zakonskih odredaba država članica EU-a o navedenim pitanjima zahtijevalo znatne promjene unutar sustava kaznenog pravosuđa u pojedinim državama članicama. Prijedlog Direktive COM (2013) 822, str. 10.

²⁶ Čl. 2. st. 3. Direktive, recital 12. i 13. Direktive.

²⁷ Čl. 3. st. 1. Direktive. Prethodno je potrebno pokušati dokazati dob djeteta pomoću isprava, djetetova iskaza ili liječničkog pregleda. Recital 13. Direktive.

²⁸ Čl. 44. st. 3. ZKP-a. Prema: Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 62.

maloljetnika koji je osumnjičenik ili optuženik u kaznenom postupku iako je u cilju potpune implementacije Direktive to trebao učiniti.

U pogledu osobnog važenja Direktive u odnosu na ZSM može se primijetiti kako postoji određena terminološka neusklađenost jer se u Direktivi navodi termin dijete, dok se u ZSM-u koristi termin maloljetnik.²⁹ U smislu donje dobne granice kaznene odgovornosti Direktiva se ne miješa u nacionalno zakonodavstvo, a gornja dobna granica kaznene odgovornosti maloljetnika poklapa se s pojmom djeteta na način na koji je definiran u Direktivi. Naš ZSM ide i šire od zahtjeva Direktive te propisuje da se pojedine njegove odredbe mogu primijeniti i prema mlađim punoljetnicima.³⁰ Neki autori smatraju kako je potrebno da se i u ZSM-u umjesto termina maloljetnik koristi termin dijete.³¹ Ni u Kaznenom zakonu³² više ne postoji definicija pojma maloljetne osobe, već se samo navodi definicija pojma dijete.³³ Smatram kako je nepotrebno mijenjati terminologiju ZSM-a kako bi ga se uskladilo s terminologijom Direktive jer je pojam maloljetnik općeprihvaćeni pojam koji se u našoj pravnoj tradiciji koristi već čitavo stoljeće. Pojam maloljetnik u hrvatskom se zakonodavstvu odnosi na djecu koja su navršila 14 godina i koja su kazneno odgovorna te se na taj način stvara jasna razlika između njih i djece koja su kazneno neodgovorna. Svi su maloljetnici djeca, ali nisu sva djeca maloljetnici, jer je pojam dijete širi od pojma maloljetnik. U ovom ćemo se radu zato koristiti pojmom maloljetnik jer se bavimo pravima maloljetnih osumnjičenika ili optuženika u kaznenom postupku.

Direktiva navodi kako se njezine odredbe trebaju primjenjivati samo na postupke koji se vode pred sudom nadležnim za kaznene stvari i uvijek u slučaju kada je maloljetnik lišen slobode, neovisno o fazi kaznenog postupka.³⁴ Prilikom donošenja Direktive postavilo se pitanje od kojeg se trenutka u kaznenom

---

²⁹ Čl. 2. ZSM-a.

³⁰ Čl. 104.–112. ZSM-a.

³¹ Horvat, L., Postupovna jamstva za djecu koja su osumnjičena ili optužena u kaznenim postupcima sukladno Direktivi EU/2016/800, HLJKZP, vol. 25, br. 2/2018, str. 597.

³² Kazneni zakon, NN br. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019.

³³ Vidi: čl. 87. st. 7. KZ-a. Izostavljanje definicije pojma maloljetne osobe iz KZ-a bilo je opravdano usklađivanjem KZ-a s čl. 1. Konvencije UN-a o pravima djeteta i s čl. 3. Konvencije VE o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Slažem se s autorima koji navode kako je navedena izmjena u KZ-u bila nepotrebna i samo je dovela do terminološkog razilaženja sa ZSM-om. Prema: Novoselec, P., Martinović, I., Komentar Kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio, Narodne novine, Zagreb, svibanj 2019., str. 510.

³⁴ Čl. 2. st. 6. Direktive. Recital 14.-17. Direktive. Direktiva navodi kako njezine odredbe ne treba primjenjivati u slučajevima lakših kaznenih djela ukoliko se postupak vodi pred nesudskim tijelima, dok to ne vrijedi u slučaju da se postupak i za takva djela vodi pred sudom. Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 61.

postupku njezine odredbe mogu primjenjivati prema maloljetniku.³⁵ Prihvaćeno je da se odredbe Direktive moraju primjenjivati prema maloljetniku i prije nego što je on na bilo koji način, usmeno ili pismeno (formalnim pravnim aktom), obaviješten od strane nadležnih tijela da je osumnjičen ili optužen za počinjenje kaznenog djela.³⁶ Takvo je rješenje u skladu sa sudskom praksom ESLJP-a, odnosno s pojmom okrivljenika i optužbe u materijalnom smislu, ali i rješenjima iz drugih direktiva.³⁷ Postupovna prava iz Direktive trebaju se primjenjivati sve do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka, što uključuje i postupak po žalbi.³⁸

3.2. Pravo na informaciju

Maloljetnici i njihovi roditelji u praksi često iskazuju da nedovoljno razumiju tijek kaznenog postupka i prava koja imaju u postupku te je zato važno da ih se na početku postupka na njima razumljiv način upozna s njihovim pravima.³⁹

Prema Direktivi nakon što je maloljetnik obaviješten da je osumnjičenik ili optuženik u kaznenom postupku⁴⁰ države članice moraju osigurati da ga se obavijesti o njegovim pravima u kaznenom postupku sukladno Direktivi 2101/13/EU⁴¹ i o općim aspektima vođenja postupka.⁴² Države članice zatim moraju maloljetnika upoznati s pravima koja ima prema Direktivi, a koja su

---

³⁵ Cras, S., *op. cit.* (bilj. 11), str. 112.

³⁶ Radić, I., Right of the child to information according to the Directive 2016/800 on Procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings, EU AND COMPARATIVE LAW ISSUES AND CHALLENGES SERIES, br. 2, 2017, str. 473.

³⁷ V. Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 60-61. Više o pojmu formalne i materijalne optužbe vidi u: Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M., *op. cit.* (bilj. 1), str. 15-16.

³⁸ Prava iz Direktive ne primjenjuju se na postupak izvršenja kaznenopravnih sankcija. Vidi: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 36), str. 471-473.

³⁹ U Hrvatskoj je 2017. provedeno istraživanje o informiranosti djece u dobi od 14 do 16 godina u vezi sa sudskim postupkom i pravima djece, koje je pokazalo kako djeca u Hrvatskoj nisu dovoljno informirana o svojim pravima. Više: Petö Kujundžić, L., Djeca u kaznenom pravu, počinitelji i žrtve, Školska knjiga, Zagreb, 2019, str. 108-112. Roditelji često iskazuju da od nadležnih tijela nisu dobili tražene informacije o tome koja prava maloljetnik ima tijekom kaznenog postupka. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2016., Zagreb, 2015, str. 96.

⁴⁰ Ovo je pravo jedino pravo iz Direktive koje se primjenjuje prema maloljetniku od trenutka kada je službeno obaviješten da je osumnjičenik ili optuženik u kaznenom postupku. V. Radić, I., *op. cit.* (bilj. 36), str. 481 (bilj. 89).

⁴¹ Više o pravu na informaciju sukladno Direktivi 212/13/EU vidi: Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M.; *op. cit.* (bilj. 1), str. 24-28.

⁴² Čl. 4. st. 1. Direktive.

podijeljena u tri skupine. U prvu skupinu spadaju opća prava, o kojima se maloljetnika mora obavijestiti odmah kada ga se obavijesti da je osumnjičenik ili optuženik.⁴³ U drugu skupinu spadaju ona o kojima se maloljetnika treba obavijestiti u najranijoj prikladnoj fazi postupka,⁴⁴ a u treću spadaju prava o kojima maloljetnici moraju biti obaviješteni u slučaju kada su lišeni slobode.⁴⁵ Kada maloljetnik dobiva pisanu pouku o pravima (*Letter of Rights*), prema Direktivi 2012/13/EU ona mora sadržavati i prava iz ove Direktive.⁴⁶ Pouka o pravima maloljetniku se mora dati u usmenom, pisanom ili oba oblika na jednostavnom i pristupačnom jeziku te se to mora zabilježiti sukladno odredbama nacionalnog prava.⁴⁷ Detalji o tome na koji će se način maloljetnika upoznati s tim pravima i koje će tijelo za to biti zaduženo ostavljeni su na volju državama članicama.⁴⁸

Pravo na informaciju u ZSM⁴⁹ je uneseno novim člankom čl. 53.a st. 1 i 2.⁵⁰ Prema ZSM-u pouka o pravima maloljetnika, pored sadržaja pouke o pravima koja vrijedi za sve okrivljenike prema ZKP-u,⁵¹ mora sadržavati i popis prava koja vrijede samo za maloljetnike.⁵² Maloljetnika se mora na njemu razumljiv način usmeno podučiti o značenju prava iz pouke te je tijelo koje poduzima navedenu radnju dužno uvjeriti se kako je maloljetnik pouku o pravima i razumio.⁵³

Usporedbom sadržaja prava na informaciju prema Direktivi i prema odredbama ZSM-a mogu se uočiti određene razlike. U ZSM-u nije navedeno kako se maloljetnika mora upoznati s općim aspektima vođenja postupka, kao što je to navedeno u čl. 4. st. 1. Direktive. Prema Direktivi prilikom davanja pouke o

---

⁴³ Čl. 4. st. 1.a Direktive.

⁴⁴ Čl. 4. st. 1.b Direktive.

⁴⁵ Čl. 4. st. 1.c Direktive. Više: Radić, I., *op. cit.* (bilj. 36), str. 483-484.

⁴⁶ Čl. 4. st. 3. Direktive.

⁴⁷ Čl. 4. st. 2. Direktive.

⁴⁸ Radić, I., *op. cit.* (bilj. 36), str. 484-485.

⁴⁹ Prije zakonskih izmjena odredbe ZSM-a samo su na jednom mjestu, čl. 85. st. 1., navodile obvezu suda da maloljetnika upozna s njegovim pravima. Izmjenama ZSM-a navedeni članak nije mijenjan, iako je zakonodavac trebao navesti kako je sudac sad obavezan maloljetnika upoznati s njegovim pravima sukladno čl. 53.a ZSM-a.

⁵⁰ Pouka o pravima maloljetnika predstavlja proširenje sadržaja pouke o pravima sadržane u odgovarajućim odredbama ZKP-a na način da se pouka dopunjuje pravima koja pripadaju maloljetniku. Prema: PID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 12.

⁵¹ V. čl. 108.a st. 1., čl. 208.a st. 2. i čl. 239. st. 1. ZKP-a. Pravo na informaciju prema Direktivi o pravu na informaciju već je implementirano u naš ZKP izmjenama iz 2013. i 2017. Više: Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M., *op. cit.* (bilj. 1), str. 36-39; Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M., Prava obrane u različitim stadijima hrvatskog kaznenog postupka: Rezultati istraživanja prakse, HLJKZP, vol. 23, br. 2/2016, str. 515-518.

⁵² Čl. 53.a st. 1. ZSM-a.

⁵³ Čl. 53.a st. 2. ZSM-a.

pravima maloljetniku treba ukratko pojasniti kako će se dalje odvijati kazneni postupak, koje će se radnje poduzimati i od strane kojeg tijela.⁵⁴ Odredbe ZSM-a ne sadrže taj dio te smatram kako je pravo na informaciju iz Direktive nepotpuno implementirano.

Naše zakonsko rješenje ne pravi razliku između pojedinih prava na način na koji to radi Direktiva te se maloljetnika sa svim pravima upoznaje u istom trenutku.⁵⁵ Unatoč razlici doneseno zakonsko rješenje smatram dobrim jer pojednostavnjuje proceduru i olakšava njezinu provedbu u praksi. Prema ZSM-u u pouci o pravima ne navodi se kako maloljetnik ima pravo na pomoć branitelja i pravo na pravnu pomoć, što je također izrijekom navedeno u Direktivi. Zakonodavac je vjerojatno smatrao da je ponovno obavješćavanje maloljetnika o tim pravima nepotrebno jer su ona već sadržana u općoj pouci o pravima, ali mislim da to nije opravdano objašnjenje.⁵⁶ Sadržaj i opseg prava na branitelja i prava na pravnu pomoć razlikuje se u slučaju maloljetnika u odnosu na odrasle okrivljenike te je zato opravdano da se maloljetnika u pouci o pravima dodatno upozna s navedenim pravima.⁵⁷

Direktiva zahtijeva da se informacija o davanju pouke o pravima maloljetniku i zapisnički zabilježi, a to je već regulirano odredbama ZKP-a.⁵⁸ Iako ZSM-om nije propisano da pouka o pravima u svim slučajevima treba biti u pisanom obliku,⁵⁹ smatram kako je važno da u većini slučajeva maloljetnik dobije pouku o pravima u pisanom obliku kako bi je mogao imati uz sebe tijekom trajanja cijelog postupka.⁶⁰

Positivno je što je zakonodavac propisao kao obvezu da se maloljetnika mora uvijek usmeno poučiti o značenju prava iz pouke na njemu razumljiv na-

---

⁵⁴ V. recital 19. Direktive.

⁵⁵ Prema Direktivi maloljetnika ne bi trebalo odmah poučiti o svim pravima kako ga se ne bi preopterilo informacijama i kako bi ga se s određenim pravima upoznalo u fazi kaznenog postupka uz koju su ona povezana. V. Cras, S., *op. cit.* (bilj. 11), str. 113.

⁵⁶ U Direktivi je navedeno kako maloljetnika prvo treba upoznati s pravima koja su sadržana u Direktivi 2012/13/EU, koja, između ostalog, sadrži i pouku o pravu na branitelja (čl. 3. st. 1. Direktive 2012/13/EU). To znači kako i sama Direktiva traži da se o pravu na branitelja i pravu na pravnu pomoć maloljetnike mora upoznati i u općoj pouci o pravima i u posebnoj pouci o pravima.

⁵⁷ Više o pravu na branitelja vidi u dijelu rada 3.4.

⁵⁸ V. čl. 208.a st. 3., 239. ZKP-a.

⁵⁹ Direktiva državama jedino uvjetuje da u slučaju kada se maloljetniku dostavlja pismo o pravima sukladno Direktivi 2012/13/EU ono mora sadržavati i prava koje maloljetnik ima prema Direktivi 2016/800.

⁶⁰ U prijedlogu ZSM-a zakonodavac je naveo kako je „propisano da će se maloljetnika, uz dostavu ili uručenje pouke o pravima uvijek i usmeno poučiti o značenju prava iz pouke...“, zbog čega se može pretpostaviti kako će se u praksi maloljetniku pouka o pravima u pravilu prvo dostaviti ili dati u pisanom obliku. V. PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 13.

čin.⁶¹ Tijelo koje poduzima pojedinu radnju u okviru koje se maloljetnik upozna sa svojim pravima dužno je uvjeriti se da je maloljetnik pouku o pravima i razumio.⁶² Kako će to biti realizirano u praksi, tek će se vidjeti, ali smatram kako se prilikom upoznavanja maloljetnika s njegovim pravima ne može koristiti uobičajena pravna terminologija, koja može i dodatno zbuniti maloljetnika.⁶³ Zakonodavac nije definirao kako postupiti u slučaju kada maloljetnik iskaže da nije razumio pouku o pravima ili tijelo koje maloljetnika upozna sa njegovim pravima smatra da on pouku o pravima nije razumio.⁶⁴ Trebalo bi predvidjeti da se u takvim slučajevima zastane s procesnom radnjom dok se nadležno tijelo ne uvjeri kako je maloljetnik pouku o pravima razumio, a tijelu koje upozna maloljetnika s njegovim pravima pomoć bi trebao pružiti i maloljetnikov branitelj.

3.3. Pravo maloljetnika na informiranje roditelja ili skrbnika

Jedno od prava koje je karakteristično za maloljetnike jest pravo da se pouka o pravima dostavi i njihovim roditeljima.⁶⁵ Prema Direktivi države su dužne omogućiti da nositelji roditeljske odgovornosti u najkraćem mogućem roku dobiju sadržajno istu pouku o pravima kao i maloljetnici.⁶⁶ Iznimno, kada pružanje tih informacija nositelju roditeljske odgovornosti ne bi bilo u najboljem interesu maloljetnika, ili nijedan nositelj roditeljske odgovornosti nije poznat, ili nije dostupan, ili bi se time ugrozio kazneni postupak, informacije se moraju pružiti drugoj odgovarajućoj odrasloj osobi koju je odredio maloljetnik i koju je kao takvu prihvatilo nadležno tijelo.⁶⁷ Onog trenutka kada okolnosti koje su dovele do toga da se nositelj roditeljske odgovornosti ne može informi-

---

⁶¹ Ova obveza nije propisana Direktivom, što smatram nedostatkom jer postoji velika razlika između jednostavnog informiranja maloljetnika o njegovim pravima i utvrđivanja je li on uistinu i razumio prava koja su mu predočena. Radić, I., *op. cit.* (bilj. 36), str. 484-486.

⁶² V. čl. 53.a st. 2. ZSM-a; PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 13.

⁶³ U svrhu ostvarenja te odredbe u praksi bilo bi korisno da se održe dodatne edukacije za osobe i tijela koja sudjeluju u kaznenom postupku prema maloljetniku o tome na koji način komunicirati i upoznati maloljetnika s njegovim pravima.

⁶⁴ Vidi: čl. 108. st. 6.-7., čl. 208.a st. 3. ZKP-a.

⁶⁵ Direktiva nije detaljno regulirala sudjelovanje roditelja tijekom kaznenog postupka jer se radi o pitanju o kojem države EU-a nemaju jedinstveno stajalište. Više: De Vocht, D., Panzavolta, M., Vanderhallen, M., Van Oosterhout, M., Intersentia, Procedural safeguards for juvenile suspects in interrogations, A Look at the Commission's Proposal in Light of an EU Comparative Study, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 5, br. 4, 2014, str. 494-496.

⁶⁶ Čl. 5. st. 1. Direktive. Direktiva pojam roditeljske odgovornosti definira u čl. 3. st. 1. t. 3. Direktive.

⁶⁷ Čl. 5. st. 2. Direktive. Te se okolnosti mogu odnositi i samo na jednog nositelja roditeljske odgovornosti. V. recital 22. i 23. Direktive.

rati prestanu postojati sve informacije iz pouke o pravima koje su i dalje važne moraju se pružiti nositelju roditeljske odgovornosti.⁶⁸

Navedeno pravo u ZSM-u je uvedeno čl. 53.a st. 3.–7. Prema ZSM-u pouka o pravima maloljetnika uručuje se ili dostavlja u pravilu roditelju ili skrbniku. U iznimnim slučajevima pouka o pravima bit će uručena ili dostavljena drugoj odgovarajućoj osobi koju je izabrao maloljetnik i koju je kao takvu prihvatilo tijelo koje vodi postupak.⁶⁹ U slučaju kada maloljetnik nije izabrao drugu odgovarajuću osobu ili tu osobu zbog zakonski navedenih razloga nije prihvatilo tijelo koje vodi postupak ili provodi radnju zatražit će se da se maloljetniku imenuje poseban skrbnik.⁷⁰ ZSM, kao i Direktiva, nije izričito naveo kada će roditelji dobiti pouku o pravima, ali je pretpostavka da će navedeno ovisiti o tome tijekom koje se procesne radnje u postupku maloljetnika obavještava o njegovim pravima. Bilo bi logično da, ukoliko su roditelji prisutni u trenutku kada maloljetnik prima pouku o pravima, ona bude što je prije moguće uručena i njima, a ukoliko to nije učinjeno ili roditelji nisu bili prisutni, ona bi im se trebala dostaviti u najkraćem mogućem roku.⁷¹

3.4. Pravo na branitelja

Prema Direktivi maloljetnici koji su osumnjičeni ili okrivljenici imaju pravo na pristup branitelju sukladno Direktivi 2013/48/EU o pravu na pristup branitelju⁷² te ništa što je navedeno u Direktivi ne smije ugroziti to njihovo pravo.⁷³ Direktiva osigurava dodatne standarde primjene prava na branitelja za maloljetnike u odnosu na standarde koji važe za odrasle okrivljenike.⁷⁴ Kako

---

⁶⁸ Čl. 5. st. 3. Direktive. Države su dužne obavijestiti nositelje roditeljske odgovornosti o primjenjivim postupovnim pravima u usmenom, pisanom ili u oba oblika što je prije moguće te im treba pružiti onoliko informacija koliko je nužno za zaštitu pravičnosti postupka i učinkovito ostvarenje prava maloljetnika. Recital 22. Direktive.

⁶⁹ Čl. 53.a st. 4. ZSM-a. Tijelo koje vodi postupak ili provodi određenu radnju u zapisnik će zabilježiti da prihvaća drugu odgovarajuću osobu, a u slučaju da je ne prihvaća u zapisnik će unijeti razloge neprihvatanja. Čl. 53.a st. 7. ZSM-a.

⁷⁰ Čl. 53.a st. 5. ZSM-a.

⁷¹ Direktiva navodi da roditelje treba obavijestiti “u najkraćem mogućem roku” (čl. 5. st. 1. Direktive) te “što je prije moguće” (recital 22. Direktive), što nužno ne znači da se roditelji moraju obavijestiti istodobno kad i maloljetnik. Više: De Vocht et al., *op. cit.* (bilj. 65), str. 495.

U čl. 5. st. 2. Direktive o pravu na pristup branitelju 2013/48/EU također je navedeno kako se nositelji roditeljske odgovornosti u slučaju oduzimanja slobode maloljetnika moraju obavijestiti “što je prije moguće”.

⁷² Više o Direktivi 2013/48/EU vidi: Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M., *op. cit.* (bilj. 1), str. 39-44.

⁷³ Čl. 6. st. 1. Direktive. Vidi: § 26. Direktive.

⁷⁴ Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 65-66.

bi se maloljetnicima omogućilo da djelotvorno koriste pravo na obranu, države članice trebaju im osigurati pomoć branitelja.⁷⁵ U Direktivi se nigdje ne navodi da maloljetnik ima pravo odreći se prava na branitelja. Smatram kako se maloljetnici i ne mogu odreći prava na branitelja jer je pravo na pomoć branitelja tijekom postupka u situacijama kada je to propisano obveza država članica, a ne pravo maloljetnika.⁷⁶ Unatoč tome Direktiva je u svojim odredbama trebala navesti kako se maloljetnici ne mogu odreći prava na branitelja jer oni bez pravne pomoći ne mogu u potpunosti razumjeti i pratiti kazneni postupak.⁷⁷

Prema Direktivi maloljetnici imaju pravo na pomoć branitelja⁷⁸ od onog trenutka od kada su saznali da su osumnjičeni ili optuženici za počinjenje kaznenog djela bez nepotrebnog odgađanja. Maloljetnik može imati branitelja od nekog od navedenih trenutaka, ovisno o tome koji je najraniji: (a) prije nego što je ispitan od strane policije ili drugog tijela za izvršavanje zakonodavstva ili pravosudnog tijela; (b) po izvršenju istražne radnje ili radnje prikupljanja dokaza od strane istražnih ili drugih nadležnih tijela; (c) bez nepotrebnog odgađanja nakon oduzimanja slobode; (d) ako je pozvan na sud nadležan za kaznene stvari, pravovremeno prije nego što se pojavi pred tim sudom.⁷⁹

Regulacija prava na branitelja u Direktivi u skladu je s praksom ESLJP-a koja je uspostavljena u presudi Salduz protiv Turske. U njoj je Sud pravo na branitelja pomaknuo u najraniju fazu policijskog postupanja te je time istaknuo kako je navedeno pravo nužno omogućiti i u fazi prije suđenja.⁸⁰ U slučaju kada pomoć branitelja nije proporcionalna okolnostima predmeta i pod uvjetom da je to u skladu s pravom na pošteno suđenje i s najboljim interesom maloljetnika, države članice mogu odstupiti od obveze osiguravanja pomoći branitelja.⁸¹ Maloljetniku pomoć branitelja uvijek treba osigurati u slučajevima

---

⁷⁵ Čl. 6. st. 2. Direktive

⁷⁶ U slučaju kada maloljetnik ili osoba koja je nositelj roditeljske odgovornosti nisu maloljetniku osigurali pomoć branitelja, navedeno mu je dužna osigurati država. Prema: Cras, S., *op. cit.* (bilj. 11), str. 114.

⁷⁷ U obrazloženju prijedloga Direktive u t. 28. preambule stoji kako je ESLJP u više navrata istaknuo važnost pomoći odvjetnika djeci od samog početka postupka dajući time naslutiti da bi odricanje za njih predstavljalo veliki rizik. ESLJP je u slučaju Pantovis protiv Cipra naveo kako je odricanje od prava na branitelja kod maloljetnika dopušteno samo pod određenim uvjetima. Prema: Horvat, L., *op. cit.* (bilj. 31), str. 580-581, 595-596. S druge strane Direktiva 2013/48/EU u čl. 9. navodi mogućnost odricanja od prava na branitelja.

⁷⁸ Za potrebe Direktive pomoć branitelja znači pravnu pomoć branitelja i zastupanje po branitelju u kaznenom postupku.

⁷⁹ Čl. 6. st. 3. Direktive.

⁸⁰ Salduz protiv Turske, br. zahtjeva 36391/02, 27. 11. 2008. V. Ivičević Karas, E., Pomicanje granica prava na branitelja pod utjecajem europskog kaznenog prava, HLJKPP, vol. 22, broj 2/2015, str. 358-361. Vidi i slučaj Blokhin protiv Rusije, br. zahtjeva 47152/06, presuda od 23. ožujka 2016.

⁸¹ Čl. 6. st. 6. Direktive. V. recital 30. Direktive.

kada se odlučuje o istražnom zatvoru u bilo kojoj fazi postupka i tijekom trajanja istražnog zatvora.⁸² U slučaju kada branitelj nije prisutan, a maloljetnik ima pravo na branitelja, nadležna tijela trebaju odgoditi ispitivanje maloljetnika ili drugu istražnu radnju na razumno vrijeme kako bi se omogućio dolazak branitelja, ili u situaciji kada ga maloljetnik nije angažirao, kako bi mu se angažiralo branitelja.⁸³

Države mogu privremeno odstupiti od primjene prava na branitelja samo u iznimnim okolnostima, u mjeri u kojoj je to opravdano i samo tijekom faze koja prethodi sudskom postupku.⁸⁴ Direktiva je za ograničenje prava na branitelja u ovoj fazi koristila kriterije koji su utvrđeni u praksi ESLJP-a.⁸⁵ Prema Direktivi pravo na branitelja može biti ograničeno u fazi koja prethodi kaznenom postupku ako za to postoje „vrlo uvjerljivi razlozi“⁸⁶ te privremeno odstupanje od prava na branitelja ne smije dovesti u pitanje cjelokupnu pravičnost postupka.⁸⁷ Mnogi smatraju kako je ESLJP u svojoj kasnijoj judikaturi, presudi Ibrahim protiv Velike Britanije, ipak otvorio relativno široke mogućnosti odgode ostvarivanja prava na branitelja u najranijoj fazi postupka.⁸⁸

Direktiva propisuje da pravo na branitelja obuhvaća: pravo na privatni sastanak i komunikaciju s odvjetnikom, i to prije ispitivanja policije ili drugog tijela za provedbu zakona ili pravosudnog tijela; pravo na pomoć branitelja tijekom ispitivanja, pri čemu mu mora biti omogućeno da učinkovito sudjeluje u ispitivanju,⁸⁹ te pravo da branitelj bude prisutan tijekom provođenja istražnih radnji ili radnji prikupljanja dokaza u kojima sudjeluje maloljetnik (minimalno

---

⁸² Čl. 6. st. 6. Direktive. Maloljetniku se ne smije izreći kaznenopravna sankcija oduzimanja slobode u slučaju kada maloljetniku tijekom trajanja postupka nije bilo omogućeno da učinkovito ostvari pravo na obranu, posebno tijekom sudske rasprave.

⁸³ Čl. 6. st. 7. Direktive.

⁸⁴ Čl. 6. st. 8. Direktive

⁸⁵ U presudi Salduz Sud je istaknuo kako pravo na branitelja može biti ograničeno samo iznimno, ako za to postoje „vrlo uvjerljivi razlozi“ i ako je, unatoč ograničenju, postupak, s gledan u cjelini, bio pravičan. Salduz vs. Turkey, § 55. V. Ivičević Karas, E., Valković, L., Pravo na branitelja u policiji – pravna i stvarna ograničenja, HLJKZP, vol. 24, br. 2/2017, str. 421-426.

⁸⁶ Koji su to „vrlo uvjerljivi razlozi“, Direktiva navodi u recitalu 31. svoje preambule.

⁸⁷ Države bi trebale u svom nacionalnom pravu jasno naznačiti temelje i kriterije za takvo privremeno odstupanje, koje mora biti vremenski ograničeno i razmjerno. Recital 32. Direktive.

⁸⁸ Prema: Ivičević Karas, E., Valković, L., *op. cit.* (bilj. 85), str. 423. Isto: Horvat, L., *op. cit.* (bilj. 31), str. 593 (bilj. 80).

⁸⁹ Sudjelovanje branitelja tijekom ispitivanja regulira se nacionalnim pravom te se ta činjenica mora zabilježiti na način koji je reguliran nacionalnim pravom. Čl. 6. st. 4. b) Direktive. U slučaju kada je Direktivom propisana pomoć branitelja tijekom ispitivanja znači da bi branitelj trebao biti prisutan. U ostalim slučajevima kada Direktiva propisuje pravo na pravnu pomoć ne znači da branitelj mora biti prisutan tijekom svake istražne radnje ili radnje prikupljanja dokaza, ali mu se nazočnost nužno mora omogućiti. Prema: recital 27. Direktive.

na prepoznavanju, suočenju i rekonstrukciji).⁹⁰ Direktiva također jamči maloljetniku i povjerljivost komunikacije s braniteljem, što uključuje sastanke, dopisivanje, telefonske razgovore i druge oblike komunikacije koji su dopušteni nacionalnim pravom.⁹¹

Pravo na branitelja prema Direktivi samo je djelomično implementirano u ZSM-u jer je navedeno pravo već regulirano odredbama ZKP-a,⁹² koje su već usklađene sa zahtjevima iz Direktive o pravu na pristup branitelju⁹³ i Direktive o besplatnoj pravnoj pomoći.⁹⁴ Izmjenama ZKP-a pravo na branitelja prošireno je i na fazu policijskog ispitivanja osumnjičenika ili uhićenika, koja je sada regulirana kao dokazna radnja ispitivanja, a prije je bila regulirana isključivo kao izvidna radnja prikupljanja obavijesti.⁹⁵ Sukladno tome mijenjane su i odredbe ZSM-a, prema kojima maloljetnik "mora imati branitelja od prve radnje poduzete zbog postojanja osnova sumnje da je počinio kazneno djelo"⁹⁶ do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka, kod donošenja odluke o zamjeni odgojne mjere zavodskom odgojnom mjerom i kod naknadnog izricanja maloljetničkog zatvora.⁹⁷ U slučaju da je maloljetnikovo pravo na branitelja prekršeno, zakonodavac za taj propust vezuje strogu procesnu sankciju, odnosno nijedan zapisnik ni snimka koji su pribavljeni protivno navedenoj odredbi o pravu na branitelja ne mogu se upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku.⁹⁸ Ukoliko sam maloljetnik ili ovlaštene osobe ne uzmu branitelja, postaviti će mu ga sudac za mladež po službenoj dužnosti.⁹⁹ Iz te odredbe proizlazi

---

⁹⁰ Čl. 6. st. 4. Direktive. Što ne obuhvaća pravo na branitelja, navedeno je u recitalu 28. Direktive.

⁹¹ Čl. 6. st. 5. Direktive.

⁹² V. čl. 64. st. 1. toč. 5., čl. 66. st. 3., čl. 67. st. 2., čl. 273. st. 2., 3., 4. i 5. ZKP-a. Prema: PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 2.

⁹³ Direktiva o pravu na pristup branitelju 2013/48/EU u Hrvatsko je kazneno zakonodavstvo implementirana ZID-om ZKP-a iz srpnja 2017., NN 70/2017. Najvažnija novost u tim izmjenama ZKP-a bilo je uvođenje policijskog ispitivanja osumnjičenika i uhićenika, čiji se rezultat sada može koristiti kao dokaz u postupku ukoliko su ispoštovani svi zakonski uvjeti iz čl. 208.a ZKP-a. Više: Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M., *op. cit.* (bilj. 1), str. 47-49; Ivičević Karas, E., Valković, L.; *op. cit.* (bilj. 85), str. 417-418.

⁹⁴ Direktiva o pravu na pravnu pomoć implementirana je u naš ZKP Zakonom o izmjenama i dopunama ZKP-a NN 126/2019.

⁹⁵ Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 65.

⁹⁶ Ovaj je izričaj u skladu s pojmom materijalne optužbe. Vidi dio rada 3.1.

⁹⁷ Čl. 54. st. 1. ZSM-a. I ESLJP je u svojoj praksi potvrdio koliko je važno da tijekom ispitivanja u policiji maloljetnik ima pravo na branitelja. Predmet Dushka protiv Ukrajine (broj zahtjeva 29175/04, 3. 2. 2011.), Adamkiewicz protiv Poljske (br. zahtjeva 4729/00, 2. 3. 2010.). V. Horvat, L., *op. cit.* (bilj. 31), str. 580-581, 593.

⁹⁸ Čl. 54. st. 6. ZSM-a. Navedeno se odnosi i na slučaj ispitivanja maloljetnika od strane policije prema novim odredbama ZKP-a. V. čl. 76. ZSM-a.

⁹⁹ Čl. 54. st. 3. ZSM-a.

kako se radi o formalnoj obveznoj obrani, koju je maloljetniku dužna osigurati država.¹⁰⁰

Naš ZSM ide i dalje od zahtjeva Direktive te propisuje da branitelj u maloljetničkim predmetima može biti samo onaj koji ima određeni broj godina prakse te vlada dodatnim znanjima iz određenih područja.¹⁰¹ Samo neke zemlje članice EU-a poznaju posebne kategorije branitelja specijaliziranih za obranu djece u kaznenim postupcima.¹⁰²

Činjenica da maloljetnici imaju pravo na pomoć branitelja prema Direktivi sama po sebi ipak ne znači kako će troškovi obrane maloljetnika uvijek pasti na teret države.¹⁰³ Direktiva nije regulirala pitanje besplatne pravne pomoći,¹⁰⁴ već je to prepustila državama članicama sukladno njihovim nacionalnim zakonodavstvima. Države su dužne osigurati da pravo na pravnu pomoć bude regulirano nacionalnim zakonodavstvom na način koji će jamčiti učinkovito ostvarenje prava na pomoć branitelja.¹⁰⁵ Pitanje besplatne pravne pomoći regulirano je Direktivom o besplatnoj pravnoj pomoći, koja je već implementirana u naše zakonodavstvo posljednjim izmjenama ZKP-a.¹⁰⁶

Smatram kako u našoj praksi neće biti problema u realizaciji prava na branitelja i besplatnu pravnu pomoć maloljetniku jer ZSM iznimno široko propisuje obveznu formalnu obranu za maloljetnika, što je obveza države, od najranije faze kaznenog postupanja pa sve do pravomoćnog okončanja kaznenog postupka. Puno je veći problem u praksi kvaliteta obrane koja se pruža maloljetniku, odnosno nedovoljna specijalizacija i educiranost odvjetnika za

---

¹⁰⁰ Više o pojmu formalne obvezne obrane vidi u: Krapac, D. i suradnici, *Kazneno procesno pravo*, prva knjiga: Institucije, NN, studeni 2014., str. 245-248. Prema istraživanju hrvatske sudske prakse (podaci su prikupljeni s pet općinskih i županijskih sudova: Zagreb, Rijeka, Pula, Split i Osijek) u periodu od pet godina (2012.-2017.) podaci su pokazali da se maloljetniku branitelj po službenoj dužnosti postavlja u više od 80 % slučajeva. Više: Horvat, L., *op. cit.* (bilj. 31), str. 585-586.

¹⁰¹ Čl. 54. st. 4. ZSM-a. U presudama *T. protiv U. K.* i *V. protiv U. K.* ESLJP je utvrdio da optužena djeca moraju biti zastupana po kvalificiranim odvjetnicima koji imaju iskustva u postupanjima prema djeci (br. zahtjeva: 24724/64, presuda od 16. prosinca 1999., br. zahtjeva 24888/94, presuda od 16. prosinca 1999.).

¹⁰² Više o karakteristikama koje branitelji koji rade s maloljetnicima trebaju imati vidi u: Horvat, L., *op. cit.* (bilj. 31), str. 594-595.

¹⁰³ Pitanje pravne pomoći na različite je načine regulirano u državama EU-a. Prema: Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 67.

¹⁰⁴ Prema praksi ESLJP-a pravo na pristup branitelju i pravo na besplatnu pravnu pomoć vrijedi i u prethodnom postupku. Samo jamčenje prava na branitelja, pa i u najranijoj fazi kaznenog postupka, nedovoljno je i neučinkovito ukoliko se osumnjičeniku ujedno i ne osigura pravo na besplatnu pomoć. Prema: Ivičević Karas, E., Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 9), str. 418-419.

¹⁰⁵ Čl. 18. Direktive.

¹⁰⁶ Više: Ivičević Karas, E., Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 9), str. 427-433.

maloljetničke predmete. Često se događa da odvjetnici koji rade s maloljetnicima i zastupaju ih, iako formalno ispunjavaju uvjete, u praksi „nemaju dovoljno znanja ni edukacije za rad s maloljetnicima“ niti su dovoljno specijalizirani jer jednostavno nemaju dovoljan broj maloljetničkih predmeta u svakodnevnom radu.¹⁰⁷

3.5. Pravo na pojedinačnu ocjenu

U kaznenom postupku prema maloljetnicima države trebaju uzeti u obzir posebne potrebe maloljetnika u odnosu na zaštitu, obrazovanje, osposobljavanje i društvenu integraciju te je u svrhu ostvarenja navedenog potrebno provoditi pojedinačnu procjenu maloljetnih osumnjičenika ili optuženika.¹⁰⁸ Pravilo je da se pojedinačna ocjena napravi u svakom pojedinom slučaju¹⁰⁹ te se prilikom njezine izrade mora uzeti u obzir osobnost maloljetnika i njegova zrelost, njegova gospodarska, socijalna i obiteljska situacija te njegova eventualna pojedinačna ranjivost.¹¹⁰ Sadržaj i opseg pojedinačne ocjene ovisit će o pojedinstima konkretnog slučaja, mjerama koje se mogu poduzeti ukoliko se utvrdi da je maloljetnik kriv za počinjeno djelo i o tome je li on nedavno već bio podvrgnut pojedinačnoj ocjeni.¹¹¹ Cilj je da se pojedinačnom ocjenom nadležnim tijelima pruže podaci o osobnim obilježjima i okolnostima maloljetnika koji im mogu pomoći prilikom donošenja odluka tijekom postupka.¹¹² Pojedinačna ocjena treba se provesti u najranijoj odgovarajućoj fazi postupka, ali obvezno prije podizanja optužnice.¹¹³ Pojedinačnu ocjenu provodi stručno osoblje u skladu s multidisciplinarnim pristupom i uz usku uključenost maloljetnika te

---

¹⁰⁷ Na rad branitelja nerijetko se žale sami maloljetnici i njihovi roditelji. V. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2016., Zagreb, 2017, str. 99.

¹⁰⁸ Čl. 7. st. 1. Direktive. Izrada pojedinačne ocjene maloljetnika u kaznenom postupku ima za cilj detektirati rizične čimbenike u njihovu životu i usmjeriti im pomoć i podršku na odgovarajući način. Cras, S., *op. cit.* (bilj. 11), str. 115.

¹⁰⁹ Iznimno države članice mogu odstupiti od obveze provedbe pojedinačne ocjene ukoliko smatraju kako to s obzirom na okolnosti slučaja nije nužno i ukoliko je takva odluka u skladu s najboljim interesom djeteta. V. čl. 7. st. 9. Direktive.

¹¹⁰ Čl. 7. st. 2. Direktive.

¹¹¹ Čl. 7. st. 3. Direktive.

¹¹² Čl. 7. st. 4. Direktive.

¹¹³ Iznimno optužnica se može podići i prije provođenja individualne procjene ukoliko je to u najboljem interesu maloljetnika i pod uvjetom da pojedinačna ocjena bude dostupna prije početka sudske rasprave. Vidi čl. 7. st. 5. i 6. Direktive, recital 39. Direktive. Važno je da pojedinačna ocjena bude napravljena u što ranijoj fazi postupka kako bi podaci iz pojedinačne ocjene mogli poslužiti svim tijelima koja sudjeluju u postupku tijekom donošenja odluke. Cras, S., *op. cit.* (bilj. 11), str. 115.

kada je to prikladno i njegovih roditelja ili skrbnika. U slučaju promijenjenih okolnosti tijekom trajanja postupka pojedinačna se ocjena mora ažurirati.¹¹⁴

U našem zakonodavstvu sudjelovanje stručnih osoba i uvažavanje njihova mišljenja tijekom postupka prema maloljetnicima nije novost, već standard koji postoji jako dugo.¹¹⁵ Odredbe o pojedinačnoj ocjeni zato su implementirane samo djelomično. Sudovi za mladež i državna odvjetništva imaju svoje stručne suradnike, koji, između ostalog, prikupljaju podatke o maloljetniku i daju svoje stručno mišljenje potrebno za donošenje pojedinih odluka tijekom postupka.¹¹⁶ U kaznenom postupku prema maloljetniku, pored činjenica koje se odnose na kazneno djelo, prikupljaju se i podaci o njegovim osobnim i obiteljskim prilikama i podaci potrebni za ocjenu njegova psihofizičkog stanja.¹¹⁷

S obzirom na to da je jedan od zahtjeva Direktive da se pojedinačna ocjena maloljetnika u slučaju promijenjenih okolnosti treba ažurirati u ZSM je uveden novi čl. 83.a, prema kojem je sud dužan utvrditi jesu li tijekom trajanja postupka nastupile značajne promjene elemenata koji čine osnovu pojedinačne ocjene u odnosu na podatke koji su mu prethodno dostavljeni.¹¹⁸

Proširen je i krug osoba koje se pozivaju na sjednicu vijeća, tako da se sada pozivaju i predstavnik centra za socijalnu skrb i stručni suradnik suda u cilju da ih se potakne da budu nazočni na sjednici vijeća i, između ostalog, informiraju sud o promijenjenim okolnostima u životu maloljetnika u odnosu na prethodno dostavljene podatke, što bi svakako trebalo pomoći sudu prilikom donošenja odluke.¹¹⁹ Na taj način zakonodavac je htio potaknuti da na sjednici

---

¹¹⁴ Čl. 7. st. 7. i 8. Direktive. Slične odredbe vezane za postupak provođenja pojedinačne procjene, koji se, između ostalog, odnosi i na djecu žrtve kaznenog djela, sadrži Direktiva o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela (čl. 22.-24.), OJ L 315, 14. 11. 2012., str. 57. Odredbe te Direktive transponirane su u hrvatski pravni sustav kroz izmjene i dopune ZKP-a iz srpnja 2017. V. čl. 43.a i čl. 44. st. 5. ZKP-a. Prema: Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 69-70.

¹¹⁵ Više o radu stručnih suradnika na sudu i državnom odvjetništvu, kao i ulozi centra za socijalnu skrb u kaznenom postupku prema maloljetnicima vidi: Cvjetko, B., Singer, M., Kaznenopravna odgovornost mladeži u teoriji i praksi, Zagreb, 2011, str. 300-305, 310-325. Rad stručnih suradnika izvan pravne struke u državnim odvjetništvima i na sudovima reguliran je posebnim pravilnikom. V. čl. 5., 6. i 7. Pravilnika o radu stručnih suradnika izvanpravne struke na poslovima delinkvencije mladih i kaznenopravne zaštite djece u državnim odvjetništvima i na sudovima (NN 22/13).

¹¹⁶ Čl. 43. ZSM-a.

¹¹⁷ Čl. 78. ZSM-a. V. čl. 58., čl. 8. ZSM-a.

¹¹⁸ Čl. 83.a ZSM-a. U slučaju kada je utvrđeno da je došlo do promijenjenih okolnosti obveza je stručnih suradnika, centra za socijalnu skrb ili drugih stručnih osoba ili tijela da, sukladno nastalim promjenama, izrade novo izvješće za sud vodeći se odredbom čl. 78. ZSM-a. PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 16.

¹¹⁹ V. čl. 84. ZSM-a. PID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 16. Prema prijašnjem zakonskom rješenju (čl. 84., NN br. 143/12) predstavnik centra za socijalnu skrb samo se obavještavao o sjednici vijeća.

vijeća budu prisutne upravo one osobe koje su u pravilu i zadužene za prikupljanje podataka o maloljetniku kako bi ih sud mogao ispitati i upoznati se s razvojem situacije u pojedinačnom slučaju maloljetnika u pitanju.

3.6. Prava maloljetnika u slučaju primjene mjera oduzimanja slobode

U bilo kojoj fazi kaznenog postupka prema maloljetniku trebalo bi izbjegavati primjenu mjera oduzimanja slobode s obzirom na to da one predstavljaju veliku potencijalnu opasnost za maloljetnikov daljnji tjelesni, psihički i duševni razvoj.¹²⁰ Praksa pokazuje kako čak i kratkotrajne mjere oduzimanja slobode mogu negativno utjecati na maloljetnikovu psihološku i fizičku dobrobit i ugroziti njegov kognitivni razvoj.¹²¹

Prema Direktivi države moraju osigurati da oduzimanje slobode maloljetniku u bilo kojoj fazi kaznenog postupka bude ograničeno na najkraće moguće vrijeme, uzimajući pri tom u obzir dob i pojedinačnu situaciju maloljetnika, kao i okolnosti njegova predmeta.¹²² Bilo koji oblik mjera oduzimanja slobode, posebno istražni zatvor, smije se izreći samo kao krajnja mjera. Svaka odluka kojom se maloljetniku izriče istražni zatvor mora biti obrazložena i podložna periodičnoj sudskoj kontroli, u razumnim vremenskim razmacima. Inicijativa za sudsku kontrolu može doći bilo od suda po službenoj dužnosti bilo na zahtjev maloljetnika, njegova branitelja ili drugog pravosudnog tijela. Sve odluke o osnovanosti istražnog zatvora trebaju se donositi bez nepotrebnog odgađanja.¹²³

Države trebaju omogućiti da nadležna tijela u praksi, kada je to moguće, koriste alternativne mjere.¹²⁴ Ukoliko maloljetniku tijekom kaznenog postupka ipak bude izrečena mjera oduzimanja slobode, za vrijeme njezina trajanja pre-

---

¹²⁰ Recital 45. Direktive.

¹²¹ Fair Trials: Advancing the Defence Rights of Children Manual for Practitioners, listopad 2018., str. 32 [<https://www.fairtrials.org/publication/advancing-defence-rights-children>] (1.10.2020.).

¹²² Čl. 10. st. 1. Direktive. Prema praksi ESLJP-a istražni zatvor za maloljetnike može se izreći samo kao krajnja mjera u najkraćem mogućem trajanju. Predmet: *Korneykova v. Ukraine* (2012), br. zahtjeva 39884/05, § 43.-44., *Selçuk v. Turkey* (2006), app. no. 21768/02, §§ 35.-36., *Nart v. Turkey* (2008), app. no. 20817/04, § 31. i 33. Prema: Pleić, M., Radić, I., Pre-trial detention of Children: European standards and Croatian Law, EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC), br. 3, 2018, str. 529.

¹²³ Čl. 10. st. 2. Direktive. Prema standardima ESLJP-a istražni je zatvor nezakonit ukoliko nije izrečen temeljem sudske odluke ili ako domaći sudovi u svojoj odluci nisu naveli dovoljno osnova za istražni zatvor. *Selçuk v. Turkey* (2006), br. zaht. 21768/02, § 35.-36., *Nart v. Turkey* (2008), br. zaht. 20817/04, § 33. Prema: Pleić, M., Radić, I.; *op. cit.* (bilj. 122), str. 529.

¹²⁴ Čl. 11. Direktive. Recital 46. Direktive.

ma maloljetniku se trebaju primjenjivati posebne zaštitne mjere.¹²⁵ Države moraju osigurati da maloljetnici budu smješteni odvojeno od odraslih, a iznimka je moguća samo u slučaju kad navedeno nije u najboljem interesu maloljetnika ili u iznimnim okolnostima, ukoliko to nije moguće ostvariti u praksi.¹²⁶ Kada maloljetnik tijekom trajanja istražnog zatvora navrši 18 godina, ukoliko je to opravdano, može se osigurati da mjeru i dalje izdržava odvojeno od odraslih osoba, uz uzimanje u obzir svih okolnosti slučaja i ukoliko je to u skladu s najboljim interesom djece koja se nalaze u pritvoru s tom osobom.¹²⁷

Tijekom trajanja mjera oduzimanja slobode države moraju poduzeti prikladne mjere prema maloljetnicima s ciljem osiguranja i očuvanja njihova: a) fizičkog i psihičkog razvoja; b) prava na obrazovanje i odgoj; c) učinkovitog i redovitog ostvarivanja njihova prava na obiteljski život; d) osigurati im pristup programima koji potiču njihov razvoj i reintegraciju u društvo; e) osigurati im poštivanje njihove slobode vjeroispovijesti ili uvjerenja.¹²⁸ Prethodno navedene mjere ne moraju se provoditi u slučaju svih mjera oduzimanja slobode u jednakom opsegu, već one trebaju biti razmjerne i primjerene trajanju pojedinačne mjere.¹²⁹ Maloljetniku koji je lišen slobode treba omogućiti susret s nositeljem roditeljske odgovornosti ukoliko je to u skladu s istražnim i operativnim mogućnostima.¹³⁰ Iako Direktiva jača postojeće standarde o lišavanju slobode maloljetnika, smatram kako je zakonodavac EU-a mogao i više homogenizirati pristup država članica istražnom zatvoru u pitanjima poput maksimalnog trajanja istražnog zatvora primjenom strožih standarda u skladu s međunarodnim smjernicama.¹³¹

Analizom odredaba ZSM-a, prvenstveno čl. 63.-68., možemo zaključiti kako u većoj mjeri odredbe ZSM-a odgovaraju zahtjevima iz Direktive, pa

---

¹²⁵ Recital 47. Direktive.

¹²⁶ Čl. 12. t. 1. i 2. Direktive. Isto proizlazi i iz prakse ESLJP-a, slučaj *Nart v. Turkey* (2008), § 31. Prema: Pleić, M., Radić, I.; *op. cit.* (bilj. 122), str. 529.

¹²⁷ Čl. 12. st. 3. Direktive. Maloljetnik može biti smješten u istražnom zatvoru i s mladim punoljetnim osobama ukoliko to nije u suprotnosti s maloljetnikovim najboljim interesom. Čl. 12. st. 4. Direktive.

¹²⁸ Čl. 12. st. 5. Direktive. Recital 52. Direktive.

¹²⁹ Prema Direktivi mjere pod a) i e) primjenjuju se kod svih mjera oduzimanja slobode, a ne samo na istražni zatvor, te poduzete mjere trebaju biti razmjerne i primjerene mjeri koja je u pitanju. Mjere pod b), c) i d) moraju se uvijek primjenjivati u slučaju istražnog zatvora, dok u slučaju ostalih mjera opseg i razmjer njihove primjene ovisi o prirodi i trajanju mjere u pitanju. Čl. 12. st. 5. Direktive.

¹³⁰ Čl. 12. st. 6. Prema Direktivi (čl. 6. st. 6.) maloljetnik ima pravo na pomoć odvjetnika u svim situacijama kada je pozvan pred nadležni sud ili suca kako bi se odlučilo o istražnom zatvoru neovisno o fazi postupka, kao i tijekom trajanja istražnog zatvora. Navedeno je u skladu s praksom ESLJP-a. V. Pleić, M., Radić, I.; *op. cit.* (bilj. 122), str. 532.

¹³¹ *Ibid.*, str. 536-537.

čak i postavljaju veće standarde zaštite maloljetnika.¹³² Formalni uvjeti za izricanje istražnog zatvora za maloljetnike regulirani su odredbama ZKP-a.¹³³ U ZSM-u se navodi kako će se istražni zatvor odrediti samo kao krajnja mjera u najkraćem mogućem trajanju.¹³⁴ Kako bi se uskladio sa zahtjevima Direktive, zakonodavac je trebao navesti da se ne samo istražni zatvor nego i sve ostale mjere koje uključuju oduzimanje slobode smiju izricati samo kao krajnja mjera, što izmjenama ZSM-a nije učinjeno.¹³⁵

ZSM na nekoliko mjesta navodi kako će se o poduzimanju mjera protiv maloljetnika koje uključuju lišenje slobode obavijestiti njegove roditelje, skrbnika ili centar za socijalnu skrb.¹³⁶ Zakonodavac je propustio navesti da se o tome može obavijestiti i druga odgovarajuća odrasla osoba koju je kao takvu odredio maloljetnik i koju je prihvatilo odgovarajuće nadležno tijelo.¹³⁷ Izmjenama ZSM-a omogućeno je da maloljetnik koji tijekom trajanja istražnog zatvora navrší 18 godina ostane u zatvorenoj zavodskoj ustanovi u kojoj izdržava mjeru ukoliko je to opravdano s obzirom na okolnosti koje se tiču maloljetnika i ako je to u skladu s najboljim interesom drugih maloljetnika koji su smješteni s njim.¹³⁸ Naš sustav poznaje nekoliko alternativnih mjera reguliranih odredbama ZKP-a i ZSM-a, poput privremenih mjera (čl. 65. ZSM-a), što je također u skladu sa zahtjevima Direktive.¹³⁹

Najveći problem u pogledu primjene istražnog zatvora prema maloljetnicima u Republici Hrvatskoj jest njezina neadekvatnost.¹⁴⁰ Prema ZSM-u malo-

---

¹³² Isto navodi: Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 72 u bilj. 64; Pleić, M., Radić, I., *op. cit.* (bilj. 122), str. 537.

¹³³ V. Ljubanović, V., Novokmet, A., Tomičić, Z., Kazneno procesno pravo – izabrana poglavlja, Pravos, 2020, str. 149-172.

¹³⁴ Čl. 66. st. 1. ZSM-a.

¹³⁵ Prema: Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 71, bilj. 62.

¹³⁶ Čl. 63. st. 1., čl. 68. st. 1. ZSM-a.

¹³⁷ Radi se o osobi koja je definirana čl. 53.a st. 3. ZSM-a i koja se maloljetniku dodjeljuje u iznimnim situacijama. U čl. 63. st. 8. ZSM-a navedeno je primjerice da „druga odgovarajuća osoba koju je maloljetnik izabrao i koju je kao takvu prihvatilo tijelo koje vodi postupak ili provodi radnju“ ima pravo zahtijevati liječnički pregled maloljetnika.

¹³⁸ Čl. 66. st. 2. ZSM-a.

¹³⁹ U praksi se postojeće alternativne mjere maloljetniku rijetko kada izriču. Maloljetniku se umjesto istražnog zatvora može izreći smještaj u odgojnu ustanovu, ali suci i državni odvjetnici nedovoljno u praksi koriste navedenu mogućnost. Prema: Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2018., Zagreb, 2019, str. 109.

Problem je i to što primjena alternativnih mjera nije ujednačena na razini cijele države. V. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2019., Zagreb, 2020, str. 126.

¹⁴⁰ U praksi se odredba čl. 66. st. 3. ZSM-a jednostavno ne provodi na odgovarajući način. U lipnju 2013. godine ministar pravosuđa donio je Odluku o uspostavi posebnih pritvorskih jedinica za izvršenje istražnog zatvora maloljetnika kao privremeno rješenje do uspostave posebnih zatvorenih institucionalnih objekata. Više: Radić, I.: Hrvatski sustav maloljetničkih sankcija: trenutačno stanje i prijedlozi za promjenu, HLJKPP, vol. 24, broj 1/2017, str. 110.

ljetnik kojem je izrečen istražni zatvor mora biti smješten u zatvorenu zavodsku ustanovu. Problem je što takve ustanove u Hrvatskoj ne postoje, a posebne jedinice za maloljetnike u istražnim zatvorima, koje su osnovane 2013. kao privremeno rješenje, nisu uspostavljene na odgovarajući način. U stvarnosti se navedene posebne jedinice za maloljetnike ni po čemu osim po nazivu ne razlikuju od ostalih istražnozatvorskih jedinica, u kojima borave odrasli istražni zatvorenici.¹⁴¹ Javno je kako takav oblik provođenja mjere istražnog zatvora nije u skladu s međunarodnim standardima niti je usmjeren na potrebe i odgoj maloljetnika.¹⁴²

Svaki maloljetnik koji je lišen slobode, bez obzira na to o kojoj je mjeri riječ, prema Direktivi ima pravo na liječnički pregled, koji treba obaviti bez nepotrebnog odgađanja u cilju utvrđivanja općeg psihičkog i fizičkog stanja maloljetnika.¹⁴³ Liječnički pregled treba obaviti liječnik ili drugi kvalificirani stručnjak na što je moguće manje invazivan način. Rezultati liječničkog pregleda bilježe se u pisanom obliku te se trebaju uzeti u obzir prilikom utvrđivanja sposobnosti maloljetnika da bude ispitan ili sudjeluje u drugim procesnim radnjama.¹⁴⁴ Pregled se obavlja ili na inicijativu nadležnih tijela, posebno u slučaju kada postoje zdravstvene indikacije za poduzimanje takva pregleda, ili na zahtjev maloljetnika, nositelja roditeljske odgovornosti ili druge odgovarajuće osobe, ili djetetova odvjetnika.¹⁴⁵

S obzirom na to da Direktiva pravo na liječnički pregled vezuje uz situacije lišenja slobode, naš je zakonodavac u svrhu implementiranja navedenog uveo novi stavak čl. 63., koji većinom sadržajno odgovara zahtjevima iz Direktive.¹⁴⁶ Zakonodavac je i ovdje propustio navesti da se, ukoliko to

---

¹⁴¹ Zbog prenapučenosti istražnih zatvora maloljetnici, uz dozvolu suca i preporuku liječnika, nerijetko borave s odraslim istražnim zatvorenici. Maloljetnici u odnosu na odrasle istražne zatvorenike imaju mogućnost češćih posjeta i dužeg boravka na zraku, dok im nikakve druge pogodnosti tijekom izvršenja mjere nisu omogućene. Prema: Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2017. godinu, Zagreb, 2018, str. 96-97. I u svom zadnjem izvješću za 2019. pravobraniteljica navodi kako „...se mjera istražnog zatvora prema maloljetnicima provodi u jednakim uvjetima kao i dosada“. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2019., Zagreb, 2020, str. 125. Više: Pleić, M., Radić, I., *op. cit.* (bilj. 122), str. 540-543.

¹⁴² Unatoč postojećim problemima Vlada RH smatra kako zbog malog broja maloljetnika u istražnim zatvorima osnivanje posebne zatvorene zavodske ustanove za maloljetnike nije ni potrebno. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2018., Zagreb, 2019, str. 108.

¹⁴³ Čl. 8. st. 1. Direktive.

¹⁴⁴ Čl. 8. st. 2. i 4. Direktive. U slučaju potrebe maloljetniku se pruža liječnička pomoć. Recital 41. Direktive.

¹⁴⁵ Čl. 8. st. 3. Direktive.

¹⁴⁶ Čl. 63. st. 8. ZSM-a. I prije izmjena ZSM je za potrebe prikupljanja podataka o maloljetniku predviđao da se, u slučaju kada je to potrebno za ocjenu maloljetnikova zdravstvenog stanja, psihofizičke razvijenosti ili svojstava, može zatražiti mišljenje liječnika, psihologa ili pedagoga (čl. 78. st. 4. ZSM-a). V. Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 115), str. 391-397.

zahtijevaju okolnosti slučaja, može provesti dodatni liječnički pregled, kao što to zahtijeva Direktiva.¹⁴⁷

3.7. Pravo na audio-vizualno snimanje ispitivanja maloljetnika

Države su dužne osigurati da se ispitivanje maloljetnika koje provodi policija ili druga tijela tijekom kaznenog postupka audio-vizualno snima. Prema Direktivi ta obveza ipak ne vrijedi u svim slučajevima, već ispitivanje treba snimati ukoliko je to razmjerno s obzirom na okolnosti predmeta, uz uzimanje u obzir prisustvuje li ispitivanju branitelj i je li maloljetnik kojeg se ispituje lišen slobode.¹⁴⁸ U slučajevima kada ispitivanje nije snimano uređajem za audio-vizualno snimanje, ono se mora zabilježiti na neki drugi odgovarajući način, primjerice pisanim zapisnikom.¹⁴⁹

Prije zakonskih izmjena ZSM nije sadržavao odredbe o policijskom ispitivanju maloljetnika, što je značilo da se policijsko ispitivanje maloljetnika provodilo sukladno općim propisima.¹⁵⁰ Izmjenama ZKP-a iz 2017. policijsko ispitivanje osumnjičenika, ukoliko se provodi u skladu s propisanom formom, ima dokaznu snagu.¹⁵¹ Sada se u ZSM-u navodi kako policija treba provesti ispitivanje maloljetnika sukladno njegovim odredbama i odredbama ZKP-a.¹⁵² U slučaju da maloljetnik ne bude ispitan od strane policije ili suca za mladež nakon uhićenja,¹⁵³ tada će ispitivanje maloljetnika provesti državni odvjetnik kao prvu dokaznu radnju, osim hitnih dokaznih radnji.¹⁵⁴ Ukoliko je maloljetnik osumnjičen za počinjenje kaznenog djela koje spada u nadležnost županij-

---

¹⁴⁷ Čl. 8. st. 5. Direktive.

¹⁴⁸ Čl. 9. st. 1. Direktive. Pitanja vezana za utvrđivanje identiteta maloljetnika mogu se postavljati i bez audio-vizualnog snimanja. Čl. 9. st. 3. Direktive.

¹⁴⁹ Čl. 9. st. 2. Direktive.

¹⁵⁰ V. Burić, Z., *op. cit.* (bilj. 4), str. 74-75.

¹⁵¹ Izmjene su uvedene ZID-om ZKP-a, NN br. 70/2017. Vidi: čl. 208. i 208.a ZKP-a.

¹⁵² Čl. 76. st. 1. ZSM-a. ZSM u svojim odredbama ne navodi posebna pravila za ispitivanje maloljetnika od strane policije, ali prilikom ispitivanja maloljetnika trebale bi se poštovati posebne odredbe ZSM-a o obzirivom postupanju prema maloljetniku tijekom ispitivanja (čl. 52. st. 2. ZSM-a), pravu na branitelja (čl. 54. ZSM-a), pravu na posebnu pouku o pravima (čl. 53.a ZSM-a), dostavljanju pouka o pravima i roditelju ili skrbniku maloljetnika (čl. 53.a st. 3. ZSM-a). U postupanju prema maloljetniku uvijek bi trebali sudjelovati samo posebno obučeni policijski službenici za mladež, koji moraju voditi računa o najboljem interesu maloljetnika i zaštiti njegove privatnosti. Vidi čl. 18. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/2009, 92/2014, 70/2019. ZSM također navodi kako izvide u postupku prema maloljetnicima provode policijski službenici za mladež (čl. 69. st. 1. ZSM-a). Više: Cvjetko, B., Singer, M., *op. cit.* (bilj. 115), str. 257-270.

¹⁵³ Čl. 63. ZSM-a

¹⁵⁴ Čl. 76. st. 2. ZSM-a.

skog suda, tada ga obvezno mora ispitati državni odvjetnik za mladež ili sudac za mladež kako bi se osiguralo da u postupku za teža kaznena djela uvijek bude provedena formalna dokazna radnja ispitivanja maloljetnika.¹⁵⁵ Ispitivanje koje provodi policija i državni odvjetnik mora se audio-vizualno snimati.¹⁵⁶

Iz ZSM-a je ispuštena odredba prema kojoj zapisnik o ispitivanju maloljetnika ne može biti upotrijebljen kao dokaz ukoliko ispitivanje nije snimano audio-videouređajem.¹⁵⁷ Prema novom zakonskom rješenju u slučaju kada se za tu vrstu dokaza postavi pitanje njihove zakonitosti, primjenjivat će se odredbe ZKP-a o nezakonitim dokazima u kojima je propisan veći broj razloga koji onemogućavaju uporabu određenog iskaza kao dokaza u postupku.¹⁵⁸

3.8. Pravo maloljetnika na pratnju roditelja

Maloljetnik ima pravo na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti ili druge odgovarajuće odrasle osobe tijekom saslušanja pred sudom u kojem sudjeluje.¹⁵⁹ Osim u navedenoj situaciji maloljetnik ima pravo na pratnju nositelja roditeljske odgovornosti i tijekom drugih radnji u kaznenom postupku na kojima je prisutan ukoliko nadležno tijelo smatra kako je to u njegovu najboljem interesu i ukoliko nazočnost pratnje neće omesti kazneni postupak.¹⁶⁰ U određenim slučajevima umjesto nositelja roditeljske odgovornosti maloljetnika može pratiti druga odgovarajuća osoba koju je sam imenovao i koju je prihvatilo nadležno tijelo ukoliko nadležno tijelo smatra kako nazočnost roditelja nije u najboljem interesu maloljetnika, ili njihova nazočnost može znatno ugroziti kazneni postupak, ili se ne može stupiti u kontakt ni s jednim roditeljem, ili njihov identitet nije poznat.¹⁶¹ Roditelji ponovno mogu biti pratnja maloljetniku ukoliko su prestale postojati okolnosti zbog kojih roditelj nije mogao bio pratnja maloljetniku.¹⁶²

---

¹⁵⁵ PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 15.

¹⁵⁶ Čl. 76. st. 4. ZSM-a.

¹⁵⁷ Čl. 76. st. 3. ZSM-a, NN 148/13.

¹⁵⁸ PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 15.

¹⁵⁹ Čl. 15. st. 1. Direktive.

¹⁶⁰ Čl. 15. st. 4. Direktive. Pravo na pratnju roditelja u drugim fazama postupka djelomično je ograničeno na način da tijelo koje vodi postupak ima određenu kontrolu jer su tijekom donošenja Direktive neki smatrali kako bi preširoka upotreba prava na pratnju roditelja u nekim fazama postupka, npr. prilikom ispitivanja u policiji, mogla ugroziti kazneni postupak. Cras, S., *op. cit.* (bilj. 11), str. 118.

¹⁶¹ Čl. 15. st. 2. Direktive. Ukoliko sam maloljetnik ne imenuje drugu odgovarajuću odraslu osobu ili onu koju on imenuje ne prihvati nadležno tijelo, to isto tijelo, uzimajući u obzir najbolji interes maloljetnika, imenovat će odgovarajuću odraslu osobu. Druga osoba može biti i predstavnik tijela ili druge institucije nadležne za zaštitu i dobrobit djece. Recital 58. Direktive.

¹⁶² Čl. 15. st. 3. Direktive.

Mogućnost da roditelji prisustvuju pojedinim radnjama tijekom kaznenog postupka prema ZSM-u postojala je i prije, ali je u cilju dodatnog uređenja navedenog prava u ZSM uveden novi čl. 53.b. Temeljno je pravilo da maloljetnik ima pravo na pratnju roditelja ili skrbnika tijekom ispitivanja pred sudom i sudskog postupka, a tijekom drugih radnji u postupku na kojima je prisutan imat će pravo na pratnju ukoliko je to u njegovu najboljem interesu i ako nazočnost roditelja ili skrbnika neće ugroziti postupak.¹⁶³ Jednako kao i u Direktivi, zakonodavac je propisao u kojim situacijama maloljetnik ima pravo na pratnju druge odgovarajuće osobe te sadržaj tih odredbi u cijelosti odgovara zahtjevima iz Direktive.¹⁶⁴

ZSM, za razliku od Direktive, koja takvu mogućnost ne poznaje,¹⁶⁵ propisuje da se pod određenim uvjetima maloljetnik može odreći svog prava na pratnju roditelja ili skrbnika. Maloljetnik može izjaviti na zapisnik da ne želi pratnju roditelja, ili skrbnika, ili druge odgovarajuće odrasle osobe, ili posebnog skrbnika. U tom slučaju tijelo koje vodi postupak ili provodi radnju dužno ga je upoznati na jednostavan i razumljiv način sa značenjem prava na pratnju i koje su posljedice odricanja od navedenog prava. Ukoliko unatoč upozorenju maloljetnik i dalje ne želi ostvariti pravo na pratnju, tijelo može nastaviti s postupkom ili provođenjem radnje, s tim da se odricanje od prava mora zabilježiti u zapisnik ili na snimci.¹⁶⁶ Odbor za prava djeteta UN-a u svom Općem komentaru br. 24. iz 2019.¹⁶⁷ navodi kako sud ili drugo nadležno tijelo može na temelju zahtjeva maloljetnika ili njegova branitelja, ili zato što smatra da to nije u najboljem interesu djeteta odlučiti zabraniti, ograničiti ili u cijelosti isključiti mogućnost da roditelji ili druge odgovarajuće osobe sudjeluju u kaznenom postupku.¹⁶⁸

---

¹⁶³ Čl. 53.b st. 1. i 2. ZSM-a.

¹⁶⁴ Čl. 53.b st. 3.-6. ZSM-a.

¹⁶⁵ U Direktivi se općenito ne navodi mogućnost da se maloljetnik može odreći bilo kojeg prava iz Direktive te je time takva mogućnost ostavljena na volju državama članicama.

¹⁶⁶ Čl. 53.b st. 7. ZSM-a. Prilikom donošenja ZSM-a zakonodavac je naveo kako je pravo maloljetnika da se odrekne prava na pratnju podložno ograničenju koje se sastoji u tome da tijelo koje provodi radnju ili vodi postupak može nastaviti s postupkom ili radnjom bez nazočnosti pratnje samo ukoliko je to u najboljem interesu maloljetnika. PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 13. Smatram kako je i u zakonskom tekstu čl. 53.b ZSM-a trebalo navesti da će tijelo koje vodi postupak ili radnju nastaviti bez nazočnosti pratnje samo ukoliko smatra da je to u najboljem interesu maloljetnika.

¹⁶⁷ Committee on the Rights of the Child; General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system, UN, CRC/C/GC/24, 18. 11. 2019., <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPFPRiCAqKb7yhsqIkirKQZLK2M-58RF%2F5F0vEnG3QGKUxFivhToQfjGxYjV05tUA1gpOwHQJsFPdJXCiixFSrDRwow-8HeKLLh8cgOw1SN6vJ%2Bf0RPR9UMtGkA4> (20. 10. 2020.).

¹⁶⁸ § 56. Opći komentar br. 24. iz 2019. Odbora za prava djeteta. Odbor za prava djeteta također navodi kako se u pravilu djeci ne bi trebalo omogućiti da se odreknu prava na brani-

Postavlja se pitanje utječe li odricanje maloljetnika od prava na pratnju roditelja na prava koja roditelji imaju u kaznenom postupku prema maloljetniku. Smatram da činjenica da se maloljetnik odrekao prava na pratnju roditelja tijekom sudskog postupka ne utječe na prava koja roditelji imaju sukladno odredbama ZSM-a kojima im je omogućeno da aktivno sudjeluju u kaznenom postupku u korist maloljetnika. Činjenica da se maloljetnik odrekao prava na pratnju roditelja ne bi trebala dokinuti pravo roditelja da traže liječnički pregled uhićenog maloljetnika¹⁶⁹ ili pravo da podnesu žalbu.¹⁷⁰ S druge strane to bi moglo utjecati na mogućnost roditelja da sudjeluju na sjednici vijeća ili na raspravi¹⁷¹ jer, ukoliko maloljetnik ne želi pratnju roditelja, a kazneni je postupak prema maloljetniku tajan,¹⁷² to znači da roditelji ne bi smjeli sudjelovati na sjednici vijeća ili raspravi. U toj situaciji pravo maloljetnika da ne želi da u postupku kao pratnju ima roditelje trebalo bi biti važnije od mogućnosti roditelja da sudjeluju na sjednici vijeća ili raspravi.

3.9. Ostala prava iz Direktive

Direktiva u svojim odredbama maloljetnicima jamči i pravo na zaštitu privatnosti tijekom postupka,¹⁷³ pravo da osobno nazoče i učinkovito sudjeluju na svom suđenju¹⁷⁴ te pravo na učinkoviti pravni lijek u slučaju kršenja njihovih prava predviđenih Direktivom.¹⁷⁵ Navedene odredbe nisu implementirane u ZSM jer je zakonodavac smatrao kako postojeće zakonsko rješenje odgovara zahtjevima iz Direktive.¹⁷⁶

---

telja, a iznimno bi im se to moglo dopustiti ukoliko je odricanje dano slobodno i pod sudskim nadzorom. Vidi: § 51. Opći komentar br. 24. iz 2019. Odbora za prava djeteta.

¹⁶⁹ Čl. 63. st. 8. ZSM-a.

¹⁷⁰ Roditelji mogu podnijeti žalbu u korist maloljetnika čak i protiv njegove volje. V. čl. 90. st. 2. ZSM-a.

¹⁷¹ Čl. 84. st. 1. i čl. 86. st. 2. ZSM-a. Prema ZSM-u roditelje se poziva na sjednicu vijeća i na sudsku raspravu, ali njihova nazočnost nije nužna za njihovo održavanje.

¹⁷² Čl. 60., čl. 75. st. 3. ZSM-a.

¹⁷³ Čl. 14. Direktive. V. čl. 34., 60., 75. st. 3. ZSM-a. V. Radić, I., Importance of the protection of Juvenile suspects or accused persons in criminal proceedings in the context of the EU Law, EU AND COMPARATIVE LAW ISSUES AND CHALLENGES SERIES (ECLIC), br. 4, 2020, str. 578-587.

¹⁷⁴ Čl. 16. Direktive. Prema ZSM-u maloljetniku se ne može suditi u odsutnosti. Čl. 53. st. 1. ZSM-a. V. čl. 497. st. 3. ZKP-a.

¹⁷⁵ Čl. 19. Direktive. V. čl. 63. st. 4., čl. 64., čl. 65. st. 2., čl. 66. st. 5., čl. 67. st. 4. ZSM-a, čl. 239.a st. 1., čl. 213.b st. 1., čl. 229. st. 5., čl. 347. st. 2., čl. 497. st. 3., čl. 467., čl. 468. ZKP-a.

¹⁷⁶ PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18). Usporedni prikaz podudaranja odredbi propisa EU-a s prijedlogom propisa, str. 26, 29-32.

Države članice dužne su poduzeti sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se kazneni postupci prema maloljetnicima rješavaju po hitnom postupku i s dužnom pažnjom.¹⁷⁷ Izmjenama ZSM-a u svrhu ubrzanja postupka propisano je da državni odvjetnik pribavljanje podataka potrebnih za ocjenu psihofizičke razvijenosti maloljetnika i podataka o osobnim i obiteljskim prilikama sada može predložiti alternativno ili stručnom suradniku ili centru za socijalnu skrb.¹⁷⁸

Direktiva traži od država da osiguraju da osoblje tijela za izvršavanje zakonodavstva i ustanova za osobe lišene slobode koje se bave predmetima koji uključuju maloljetnike prođu osposobljavanje određene razine. Države moraju poduzeti odgovarajuće mjere kako bi osigurale da su suci i tužitelji koji sudjeluju u kaznenim postupcima prema maloljetnicima stručnjaci za navedeno područje i da imaju pristup posebnom stručnom osposobljavanju ili oboje te da odvjetnici koji sudjeluju u takvim postupcima također imaju mogućnost stručnog osposobljavanja.¹⁷⁹ U Hrvatskoj je već prihvaćen standard da osobe koje sudjeluju u kaznenom postupku prema maloljetniku, od policije do suda, moraju biti za to posebno osposobljene.¹⁸⁰ Navedeno se odnosi i na odvjetnike.¹⁸¹ Iako je ZSM-om propisano da suci i državni odvjetnici za mladež, kao i odvjetnici, moraju vladati dodatnim znanjima i imati izražene sklonosti za odgoj i potrebe mladeži, praksa pokazuje kako su suci i odvjetnici često nedovoljno specijalizirani za rad na predmetima maloljetnika jer u svakodnevnom radu nemaju dovoljan broj maloljetničkih predmeta ili su nedostavno educirani o posebnostima kaznenog postupka prema maloljetniku.¹⁸² Stručna edukacija

---

¹⁷⁷ Čl. 13. st. 1. Direktive. Načelo hitnosti postupanja u ZSM-u 2011. godine izdvojeno je u uvodne odredbe u čl. 4. kao posebno načelo upravo kako bi se istaknulo kako ono vrijedi za sva tijela i tijekom cijelog kaznenog postupka. Vidi: čl. 53. i 59. ZSM-a. PZID ZSM-a *op. cit.* (bilj. 18), Usporedni prikaz podudaranja odredbi propisa EU s prijedlogom propisa, str. 26.

¹⁷⁸ PZID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 4.

¹⁷⁹ V. čl. 20. Direktive. Osposobljavanje bi trebalo obuhvatiti prava maloljetnika, dječju psihologiju, prikladne tehnike ispitivanja i komunikaciju jezikom prilagođenim djeci.

¹⁸⁰ V. čl. 38., čl. 41. st. 2., čl. 54. st. 4. i čl. 126. ZSM-a.

¹⁸¹ Vidi dio rada 3.4.

¹⁸² V. Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2016., Zagreb, 2017, str. 99, Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2017., Zagreb, 2018, str. 97. Carić i Kustura proveli su 2008.-2009. istraživanje putem anonimnih anketnih upitnika među sucima za mladež svih općinskih i županijskih sudova u Republici Hrvatskoj. Između ostalog, u istraživanju su prikupljeni podaci o tome koje sve predmete rade suci za mladež te su rezultati pokazali kako samo jedna petina anketiranih sudaca (10 od 48 sudaca) vodi isključivo maloljetničke predmete. Istraživanje je također pokazalo kako 44 % sudaca smatra da u nedovoljnoj mjeri vladaju dodatnim znanjima koja zahtijeva ZSM te kako više od 60 % anketiranih sudaca nikada nije sudjelovalo ni na jednom stručnom skupu na temu maloljetničke delinkvencije. Više: Carić, A., Kustura, I., Sudovi za mladež: ustrojstvo, sastav i nadležnost prema ZSM-u, HLJKPP, vol. 16, br. 2, 2009, str. 872-894.

u obliku stručnih predavanja i radionica za sve sudionike kaznenog postupka prema maloljetniku trebala bi biti obvezna i kontinuirana.

4. OSTALE IZMJENE ZSM-a IZ 2019.

U cilju usklađivanja ZSM-a s KZ-om ukinuti su rokovi relativne zastare izvršenja kazne maloljetničkog zatvora.¹⁸³

Sukladno izmjenama ZKP-a dodana je odredba prema kojoj bi se na novom Visokom kaznenom sudu, kada počne s radom, trebalo ustrojiti Vijeće za mladež.¹⁸⁴ Brisana je odredba o skraćenom kaznenom postupku, a mijenjane su i odredbe vezane za mlade punoljetnike.¹⁸⁵ Vezivanje maloljetnika sada je dozvoljeno ukoliko je maloljetnik opasan za vlastiti ili tuđi život ili sigurnost neovisno o tome za koju ga se vrstu kaznenog djela sumnjiči.¹⁸⁶ U pogledu dostave odluka i drugih dopisa ZSM sada za ta pitanja upućuje na odredbe ZKP-a, s tim da i dalje vrijedi iznimka da se maloljetniku odluka ne smije dostaviti isticanjem na oglasnoj ploči suda.¹⁸⁷ Izmjenama ZSM-a navedeno je kako sjednica vijeća nije obvezan stadij postupka prema maloljetniku te da kazneni postupak prema maloljetniku može započeti i određivanjem rasprave.¹⁸⁸ ZSM-om je sada propisano da se o poduzimanju dokazne radnje, osim branitelja, mora obavijestiti i maloljetnika te je proširen krug osoba koje mogu biti prisutne poduzimanju dokaznih radnji.¹⁸⁹

Svi troškovi koji nastaju u postupku pribavljanja podataka potrebnih za određivanje pojedinačne ocjene maloljetnika, troškovi liječničkog pregleda koje ne pokriva maloljetnikovo zdravstveno osiguranje i troškovi nastali audio-vizualnim snimanjem maloljetnika padaju na teret državnog proračuna.¹⁹⁰ Izmjenom čl. 99. ZSM-a uklonjene su dvojbe koje su postojale u praksi o tome treba li sud u slučaju kad odlučuje o promjeni načina izvršenja odgojnih mjera, a utvrdi da uvjetima za obustavu izvršenja ili zamjenu odgojne mjere nije udo-

---

¹⁸³ Rokovi zastare izvršenja maloljetničkog zatvora udvostručeni su. Vidi čl. 30. ZSM-a, NN 126/2019.

¹⁸⁴ Vidi čl. 37. st. 3.; čl. 39. st. 1.; čl. 45. st. 5.; čl. 46. st. 3.; čl. 61. st. 8. ZSM-a. Sukladno tome iz ZSM-a je brisan čl. 40.

¹⁸⁵ Čl. 48. st. 2. ZSM-a. Zakonodavac je trebao navesti da se i u slučaju mlađih punoljetnika mora uvažiti čl. 83.a, odnosno da se tijekom postupka mora utvrditi je li došlo do promijenjenih okolnosti u odnosu na podatke prikupljene sukladno čl. 78. ZSM-a.

¹⁸⁶ Čl. 55. st. 3. ZSM-a.

¹⁸⁷ Čl. 55. st. 4. ZSM-a.

¹⁸⁸ Čl. 75. st. 5. toč. 2. i čl. 83. st. 3. ZSM-a.

¹⁸⁹ Poduzimanju dokaznih radnji mogu nazočiti i osobe navedene u čl. 53.b ZSM-a. Vidi čl. 77. st. 4. ZSM-a.

¹⁹⁰ Čl. 89. st. 3. ZSM-a. Vidi čl. 22. Direktive.

voljeno, donositi posebno rješenje ili ne. Sada se u takvim slučajevima izvršenje izrečene odgojne mjere nastavlja bez donošenja posebnog rješenja, a ako sud odluči obustaviti ili zamijeniti odgojnu mjeru, donijet će o tome rješenje.¹⁹¹

5. ZAKLJUČAK

Analizom odredaba Direktive i njihovom usporedbom s posljednjim izmjenama ZSM-a, koje su učinjene upravo kako bi se Direktiva transponirala u hrvatsko maloljetničko zakonodavstvo, može se donijeti opći zaključak kako je hrvatski kazneni postupak prema maloljetnicima u velikoj mjeri usklađen sa svim procesnim standardima navedenima u Direktivi. U većini svojih odredbi ZSM ne samo što ispunjava zahtjeve iz Direktive već nudi i više standarde zaštite maloljetnih okrivljenika, što se može vidjeti kod prava na branitelja. Takvom zaključku svakako je pridonijela činjenica da je novi ZSM donesen 2011., kada su već učinjeni određeni reformski zahvati, a ponajviše činjenica da su odredbe temeljnog zakona, ZKP-a, također već usklađene sa zahtjevima prethodno donesenih direktiva koje reguliraju pojedinačna prava okrivljenika u postupku i koje su već transponirane u naše zakonodavstvo. Svaka izmjena ZKP-a posredno utječe i na odredbe ZSM-a, pa se tako odredbe ZKP-a o policijskom ispitivanju ili o pravu na pouku velikim dijelom primjenjuju i u postupku prema maloljetniku.

Unatoč navedenom zakonodavac je u posljednjim izmjenama ipak učinio određene propuste, koje će trebati ispravljati u nekim sljedećim izmjenama ZSM-a. One će sigurno uključivati i neke izmjene na koje će upozoriti i primjena novih odredbi u praksi. Kod prava na informaciju zakonodavac je trebao navesti da se maloljetnike mora poučiti i o općim aspektima kaznenog postupka te bi u pouci o pravima maloljetnicima trebalo navesti da imaju pravo na pomoć branitelja. Potrebno je da se svi sudionici kaznenog postupka prema maloljetniku, od policijskih službenika do sudaca za mladež, dodatno educiraju o načinu komunikacije s maloljetnicima kako bi se ostvarilo da primjena prava na informaciju postigne svoj cilj da maloljetnik može razumjeti prava koja su mu dodijeljena i učinkovito sudjelovati u postupku. U Hrvatskoj općenito postoji veliki problem nedovoljne specijalizacije osoba koje sudjeluju u kaznenom postupku prema maloljetniku, iako je navedeno propisano, posebno za branitelje i suce za mladež, jer velika većina njih u praksi nije specijalizirana za rad na maloljetničkim predmetima i nema dovoljno znanja ni iskustva u radu na takvim predmetima. Trebalo bi potaknuti da se edukacija svih uključenih u maloljetnički sustav održava kontinuirano i u suradnji različitih resora

---

¹⁹¹ PID ZSM-a, *op. cit.* (bilj. 18), str. 17.

koji sudjeluju u postupku (pravosuđe, socijalne službe, unutarnji poslovi). Zbog toga nam se u praksi događa da postojeća zakonska rješenja nisu na adekvatan način primijenjena u praksi, a nedovoljno korištenje alternativnih mjera samo je jedan od primjera. Problem istražnog zatvora i njegova provođenja u praksi jedan je od trenutačno najvećih problema maloljetničkog kaznenog pravosuđa, koji ne mogu riješiti nikakve zakonske izmjene, već samo osnivanje odgovarajućeg sustava zatvorenih, poluotvorenih i otvorenih zavodskih ustanova, u kojima bi bili smješteni samo maloljetnici kojima je izrečena odgojna mjera i u kojima bi se, između ostalog, mogao na adekvatan način izvršavati i istražni zatvor za maloljetnike. I ova analiza još jednom je pokazala kako je hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo usklađeno sa standardima zakonodavstva EU-a te kako se problemi pojavljuju kada se propisane odredbe neadekvatno primjenjuju u praksi.

LITERATURA

1. Burić, Z., Karas, Ž., Prilog raspravi o dvojbama veznima uz novu definiciju osumnjičenika i radnju njegova ispitivanja, HLJKZP, vol. 24, broj 2/2017, str. 443-482.
2. Burić, Z., Preliminarno testiranje usklađenosti hrvatskog zakonodavstva s odredbama Direktive o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili okrivljenici u kaznenom postupku, Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Petra Novoselca, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2019, str. 55-79.
3. Carić, A., Kustura, I., Kamo ide hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo? 2. dio, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 47, 4/2010, str. 779-820.
4. Carić, A., Kustura, I., Sudovi za mladež: ustrojstvo, sastav i nadležnost prema ZSM-u, HLJKPP, vol. 16, br. 2, 2009, str. 857-894.
5. Cras, S., The Directive on Procedural Safeguards for Children who Are Suspects and Accused Persons in Criminal Proceedings, *Eucrim*, br. 2/2016, 109-120.
6. Cvjetko, B., Singer, M., Kaznenopravna odgovornost mladeži u teoriji i praksi, Zagreb, 2011.
7. De Vocht, D., Panzavolta, M., Vanderhallen, M., Van Oosterhout, M., Intersentia, Procedural safeguards for juvenile suspects in interrogations, A Look at the Commission's Proposal in Light of an EU Comparative Study, *New Journal of European Criminal Law*, vol. 5, br. 4, 2014, str. 480-506.
8. Dünkel, F., Grzywa, J., Pruin, I., Šelih, A., *Juvenile justice in Europe – Legal aspects, policy trends and perspectives in the light of human rights standards*, in: Dünkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I., (eds.) in *Juvenile Justice Systems in Europe. Current Situation and Reform Developments*, vol. 4, Forum Verlag Godesberg, 2011, str. 1839-1899.
9. Đurđević, Z.: Lisabonski ugovor: prekretnica u razvoju kaznenog prava u Europi, HLJKPP, vol. 15, br. 2, 2008, str. 1077-1127.
10. Hirjan, F., Singer, M., Komentar zakona o sudovima za mladež i kaznenih djela na štetu djece i maloljetnika, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2002.
11. Horvat, L., Postupovna jamstva za djecu koja su osumnjičena ili optužena u kaznenim postupcima sukladno Direktivi EU/2016/800, HLJKZP, vol. 25, br. 2/2018, str. 575-603.

12. Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M., Prava obrane u različitim stadijima hrvatskog kaznenog postupka: Rezultati istraživanja prakse, HLJKZP, vol. 23, br. 2/2016, str. 509-545.
13. Ivičević Karas, E., Burić, Z., Na putu prema transponiranju Direktive o besplatnoj pravnoj pomoći u hrvatski kazneni postupak? Osvrt na prijedlog osme novele ZKP-a, HLJKZP, vol. 26, broj 2/2019, str. 417-446.
14. Ivičević Karas, E., Valković, L., Pravo na branitelja u policiji – pravna i stvarna ograničenja, HLJKZP, vol. 24, br. 2/2017, str. 413-442.
15. Ivičević Karas, E., Pomicanje granica prava na branitelja pod utjecajem europskog kaznenog prava, HLJKZP, vol. 22, broj 2/2015, str. 355-382.
16. Ivičević Karas, E., Burić, Z., Bonačić, M., Unapređenje procesnih prava osumnjičenika i okrivljenika u kaznenom postupku: pogled kroz prizmu europskih pravnih standarda, HLJKZP, vol. 23, br. 1, 2016, str. 11-58.
17. Krapac, D. i suradnici, Kazneno procesno pravo, prva knjiga: Institucije, NN, studeni 2014.
18. Ljubanović, V., Novokmet, A., Tomičić, Z., Kazneno procesno pravo – izabrana poglavlja, Pravos, 2020.
19. Novoselec, P., Martinović, I., Komentar kaznenog zakona, I. knjiga: Opći dio, Narodne novine, Zagreb, svibanj 2019.
20. Pavišić, B., Novi hrvatski Zakon o kaznenom postupku, HLJKPP, vol. 15, broj 2/2008, str. 489-602.
21. Petö Kujundžić, L., Djeca u kaznenom pravu, počinitelji i žrtve, Školska knjiga, Zagreb, 2019.
22. Pleić, M., Radić, I., Pre-trial detention of Children: European standards and Croatian Law, EU and comparative law issues and challenges series (ECLIC), br. 3, 2018, str. 521-548.
23. Radić, I., Importance of the protection of Juvenile suspects or accused persons in criminal proceedings in the context of the EU Law, EU AND COMPARATIVE LAW ISSUES AND CHALLENGES SERIES (ECLIC), br. 4, 2020, str. 576-597.
24. Radić, I., Right of the child to information according to the Directive 2016/800 on Procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings, EU AND COMPARATIVE LAW ISSUES AND CHALLENGES SERIES, br. 2, 2017, str. 468-489.
25. Radić, I., Hrvatski sustav maloljetničkih sankcija: trenutačno stanje i prijedlozi za promjenu, HLJKPP, vol. 24, broj 1/2017, str. 110.
26. Rittossa, D., Božičević Grbić, M., Zakon o sudovima za mladež – reformski zahvati i praktične dileme, HLJKPP, vol. 19, broj 2/2012, str. 615-667.

Summary

IMPLEMENTATION OF THE DIRECTIVE ON PROCEDURAL SAFEGUARDS FOR CHILDREN WHO ARE SUSPECTS OR ACCUSED PERSONS IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE AMENDMENT TO THE JUVENILE COURTS ACT

In the last decade, European legislation has sought to establish the harmonisation of the national legislation of EU Member States in the field of criminal procedure by adopting a series of directives that regulate the procedural rights of suspects or accused persons in criminal proceedings. The last in a series of directives adopted by the European Parliament and the Council of the EU in line with the Roadmap for Strengthening Procedural Rights of Suspected and Accused Persons in Criminal Proceedings is Directive 2016/800 on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings. Member States were obliged to implement the Directive into their national legislation by 11 June 2019, and the Republic of Croatia has fulfilled this obligation with the latest amendments of the Juvenile Courts Act. The paper analyses the most important criminal procedural rights for juvenile offenders that are stipulated in the Directive by critically analysing their content through the latest amendments of the Juvenile Courts Act in order to determine how the most important criminal procedural rights from the Directive are regulated in Croatian legislation. The aim of this paper is to determine whether the procedural standards prescribed by the Directive are properly transposed into the Juvenile Courts Act and whether juveniles are guaranteed all procedural rights in criminal proceedings in accordance with the provisions of the Juvenile Court Act in the manner required by the Directive.

Keywords: juveniles, criminal proceedings, Directive 2016/800 / EU, Juvenile Courts Act